

Provjera uspješnosti izvansudske nagodbe za mlade u sukobu sa zakonom u Hrvatskoj

Modrić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:603786>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

DIPLOMSKI RAD

**PROVJERA USPJEŠNOSTI IZVANSUDSKE NAGODBE ZA
MLADE U SUKOBU SA ZAKONOM U HRVATSKOJ**

Ime i prezime studentice:

Ana Modrić

Zagreb, rujan 2016.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

DIPLOMSKI RAD

**PROVJERA USPJEŠNOSTI IZVANSUDSKE NAGODBE ZA
MLADE U SUKOBU SA ZAKONOM U HRVATSKOJ**

Ime i prezime studentice:

Ana Modrić

Mentorica:

prof.dr.sc. Nivex Koller-Trbović

Komentorica:

dr.sc. Anja Miroslavljević

Zagreb, rujan 2016.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Potvrđujem da sam osobno napisala rad „*Provjera uspješnosti izvansudske nagodbe za mlade u sukobu sa zakonom u Hrvatskoj*“ i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ana Modrić,

Zagreb, rujan 2016. godine

Provjera uspješnosti izvansudske nagodbe za mlade u sukobu sa zakonom u Hrvatskoj

Ime i prezime: Ana Modrić

Ime i prezime mentorice: prof. dr. sc. Nivex Koller-Trbović

Ime i prezime komentorice: dr. sc. Anja Mirosavljević

Program/modul na kojem se polaže diplomski ispit: Socijalna pedagogija/Djeca i mladi

Sažetak:

Cilj istraživanja je ispitati uspješnost izvansudske nagodbe u 2015. godini u Republici Hrvatskoj uvidom u proces i ishod te posebne obveze. Shodno tome, u radu je predstavljen model restorativne pravde (izvansudska nagodba) koji je razvijen po uzoru na austrijski i njemački model, a primjenjuje se u prethodnom postupku prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, unazad 15 godina kod nas.

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 110 počinitelja (osumnjičenika) kaznenih djela koji su tijekom 2015. godine sudjelovali u procesu izvansudske nagodbe. Podaci su prikupljeni pomoću Upitnika koji je kreiran u svrhu dobivanja informacija o ključnim aspektima izvansudske nagodbe, odnosno o obilježjima osumnjičenika, počinjenog kaznenog djela, tijeka procesa izvansudske nagodbe te njegovog ishoda, odluke državnog odvjetništva po završetku procesa te povrat, odnosno recidivizam osumnjičenika. Obrada i analiza podataka izvršena je putem kvantitativne metodologije, točnije deskripcijom podataka.

Rezultati istraživanja ukazuju na poštivanje zakonsko-stručnih kriterija za primjenu procesa izvansudske nagodbe koja je u skoro svim slučajevima naložena kao samostalna posebna obveza. Također se pokazalo da u većini slučajeva ili gotovo svi mladi preuzimaju odgovornost za počinjeno kazneno djelo, iskazuju žaljenje za isto te po prvom pozivu/kontaktu s posrednikom dobrovoljno pristaju na sudjelovanje u procesu s ciljem djelovanja u smjeru popravka ili nadoknade štete nastale počinjenjem kaznenog djela. O spremnosti sudionika na aktivno sudjelovanje u tom procesu i želju za popavkom/nadoknadom učinjenog pokazuju i odluke državnih odvjetnika o nepokretanju kaznenog postupka, neovisno o konačnom ishodu procesa. Uspješnost izvansudske nagodbe može se promatrati kroz postignuti sporazum u 68%

slučajeva te u odnosu na recidivizam, odnosno nepostojanje recidivizma mladih koji su tijekom 2015. godine sudjelovali u procesu izvansudske nagodbe uz ogradu da je riječ o ograničenom vremenskom razdoblju.

Ključne riječi: izvansudska nagodba, restorativna pravda, mladi u sukobu sa zakonom, uspješnost

Verification of the efficiency of out-of-court settlement for youth in conflict with the law in Croatia

Name and surname of the student: Ana Modrić

Name and surname of the mentor: prof. dr. sc. Nivex Koller-Trbović

Name and surname of the komentor: dr. sc. Anja Miroslavljević

The program/module which is taken final exam: Social pedagogy/Children and youth

Summary

The aim of the research is to examine the performance of victim-offender mediation inspecting its processes and outcomes during 2015 in Croatia. Accordingly, the paper presents a model of restorative justice (victim-offender mediation), which was developed and based on the Austrian and German model whereas applied in the previous proceedings against juvenile and young adult offenders for the last 15 years in our country.

The study was conducted on a sample of 110 perpetrators which have participated in the victim-offender mediation process during 2015. Data were collected using a questionnaire which was created in order to obtain information on key aspects of victim-offender mediation, apropos the characteristics of the offender, characteristics of the criminal acts, characteristics of the process of victim-offender mediation and its outcome, the decision of the State Attorney's Office after completion of the process and recidivism, apropos the recidivism of the offender. Data processing and analysis was carried out through quantitative methodology.

The results imply respecting legal-competent criteria for appliance victim-offender mediation, which is in almost every cases order as independent special commitment. Also, it was shown that in most cases either majority of young offenders take responsibility for committed crime, express regret for the same and after the first call/contact with mediator, voluntarily agree on participation in the process with the aim to repair the damage.

State attorney's decisions not to initiate criminal proceeding, regardless of the final outcome of the process, show their engagement to correct the damages caused by the crime. As for the efficiency of the victim-offender mediation, it is achieved in 68% of cases and the same can be observed and compared to recidivism, apropos the absence of the recidivism of young people who participated in the victim-offender mediation process during 2015.

Keywords: victim-offender mediation, restorative justice, young offenders, efficiency

Sadržaj

1. UVOD	10
1.1. Djeca i mladi u sukobu sa zakonom.....	11
1.2. Društvene reakcije na mlade u sukobu sa zakonom.....	12
2. RESTORATIVNA PRAVDA	16
2.1. Medijacija između žrtve i počinitelja kaznenog djela.....	18
2.2. Pregled istraživanja uspješnosti medijacije između žrtve i počinitelja kaznenog djela.	20
3. IZVANSUDSKA NAGODBA U RH.....	25
3.1. Zakonsko – stručni kriteriji za primjenu izvansudske nagodbe.....	26
3.2. Tijek izvansudske nagodbe.....	28
3.2.1. Prvi razgovor s osumnjičenikom.....	30
3.2.2. Prvi razgovor s oštećenikom	31
3.2.3. Zajednički razgovor osumnjičenika i oštećenika	32
3.3. Prednosti izvansudske nagodbe	34
4. CILJEVI, PROBLEM I HIPOTEZE ISTRAŽIVNJA	36
5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA.....	37
5.1. Uzorak ispitanika	37
5.2. Instrumentarij	38
5.3. Postupak provođenja istraživanja	40
5.4. Poštivanje etičkih načela u istraživanju	40
5.5. Metode obrade podataka	41
6. Rezultati	42
6.1. Podaci o osumnjičeniku	42
6.2. Podaci o kaznenom djelu	48
6.3. Podaci o tijeku procesa izvansudske nagodbe.....	51
6.4. Podaci o uspješnom procesu izvansudske nagodbe.....	55
6.5. Podaci o neuspješnom procesu izvansudske nagodbe.....	58
6.6. Podaci o odluci državnog odvjetništva.....	59
6.7. Podaci o recidivizmu	61
7. RASPRAVA.....	63

7.1. Ograničenja istraživanja.....	70
8. Zaključak	72
LITERATURA.....	73
PRIVITAK-Upitnik za provjeru uspješnosti izvansudske nagodbe.....	77

1. UVOD

Razlog odabira ove teme za diplomski rad proizašao je prvenstveno iz upoznavanja koncepta restorativne pravde u sklopu kolegija „Izvensudska nagodba“. Tom prilikom dobila sam uvid u kriterije izricanja ove posebne obveze, njezino trajanje, mogućnosti koje nudi i sl. Međutim, stvaran poticaj za pisanje jest upoznavanje humanog karaktera ove neformalne mjere u odnosu na oštećenu stranu, ali i počinitelja. Pri tome podrazumijevam da se nudi mogućnost pomicanja od krutog, formalnog sudskog postupka do onog blažeg, „umirujućeg“, manje formalnog sastajanja i međusobnog dogovora. Polazim od toga da formalna procedura institucija koje vrše pravdu, najčešće u čovjeku budi „negativne“ emocije, neovisno u kojoj je ulozi (počinitelj/žrtva). U cijelom tom procesu naglasak se stavlja na dokazivanje krivnje koja se pretoči na papir, odredi se neki oblik kazne te je pravda zadovoljena. Sve ovo odaje mi dojam „surovog“ načina komuniciranja tijekom kojeg se u jednom trenutku čovjek krene promatrati kao objekt cijele situacije. Upravo proces izvensudske nagodbe nudi nešto sasvim drugačije, a zapravo sasvim jednostavno: susret „licem u lice“, gdje čovjek upoznaje drugo biće onakvo kakvo je u stvarnosti, s jasnom distinkcijom između njegove osobnosti i ponašanja. Iznošenjem svoje strane priče, sudionici procesa imaju mogućnost obrnuti uloge i na taj način sagledati drugu stranu priče. Smatram kako se jedino na taj način može razviti temeljna ljudska dimenzija oprosta gdje žrtva ponovno uspostavlja zdrav odnos prvenstveno, prema samoj sebi, a onda i prema počinitelju. Adekvatno suočavanje s vlastitim ponašanjem te posljedicama koje je ono imalo po neku drugu osobu najefikasnije je rješenje za budući razvoj prosocijalnog ponašanja mlade osobe.

Smatram kako proces izvensudske nagodbe dovodi do topline, molbe i oprosta te da isto čini čovječanstvo puno snažnijim, jačim i boljim od bilo kakvih formalnih procedura i sudskih odluka.

1.1. Djeca i mladi u sukobu sa zakonom

Adolescencija je razdoblje okarakterizirano stalnim promjenama, kako u fizičkim tako i u psihološkim i socijalnim aspektima pojedinca. Predstavlja razdoblje stalnih propitivanja, zbunjenosti, kriza i promjena od 11. do 20. godine života (Kuzman, 2009). Na maštovit način adolescencija je opisana iz perspektive engleskog pisca 19. stoljeća, Charlesa Dickensa i to kao: „najbolje razdoblje života, najgore razdoblje života, doba mudrosti, doba ludosti“ (Rudan, 2004, 36). Lebedina Manzoni i Lotar (2010) pri definiranju adolescencije orijentiraju se na odnosne komponente i navode da je to razdoblje ispunjeno povećanim zahtjevima okoline, očekivanjima koja adolescenti sami sebi nameću, potrebom za zauzimanjem osobnog stava, stila ponašanja te težnji ka prepoznatljivosti to jest identitetom. Ulaskom u ovaj razvojni period, svaka mlada osoba suočava se s brojnim izazovima kao primjerice stvaranje „vlastitog seksualnog identiteta, separacija od roditelja, smanjenje ovisnosti o skupini vršnjaka te učvršćivanje strukture ličnosti identifikacijom i konsolidacijom selfa“, a sve to kako bi zadovoljila status odrasle osobe. (Graovac, 2010, 261). Mladi su tijekom ovog razdoblja posebno osjetljivi i podložni promjenama, stoga mogu krenuti u dva smjera: u smjeru društveno poželjnog ponašanja ili u smjeru nepoželjnog, delinkventnog ponašanja (Petak, 2005). Delinkvencija mladih podrazumijeva počinjenje kaznenih djela od strane mladih osoba u dobi od 14. do 21. godine njihova života. Međutim, ukoliko maloljetničku delinkvenciju promatramo u njezinom najširem shvaćanju, odnosno prema kriminološko sociološkom shvaćanju, tada ona podrazumijeva, osim činjenja kaznenih i prekršajnih djela i asocijalna ponašanja te kršenje moralnih normi ili ponašanja koja su okarakterizirana kao društveno nepoželjna ponašanja. Delinkvencija mladih je pojava koja ima negativan utjecaj na žrtvu, mladog počinitelja, njihove obitelji te cjelokupnu zajednicu (Bradshaw, Roseborough i Umbreit, 2006, prema Miroslavljević, 2010). U literaturi susrećemo različite terminološke odrednice delinkvencije kao primjerice kriminalitet mladih, antisocijalno ponašanje, devijantno ponašanje i sl. Ona predstavlja specifičan dio općenitijeg fenomena koji je kod nas poznat pod nazivom „problemi u ponašanju“. Polazi se od toga da je termin „problemi u ponašanju“, manje stigmatizirajući od prethodno navedenih, obuhvaća dinamičnost i kontinuiranost rizičnih ponašanja koja djeluju štetno i ugrožavajuće po samu osobu i/ili njezinu okolinu. Mlade koji ispoljavaju ove oblike ponašanja, društvo nerijetko etiketira i otežava proces reintegracije. Kako bi se olakšala i omogućila uspješna integracija mladog počinitelja, prvenstveno se uklanjaju stigmatizirajuća

imenovanja skupina mladih i njihova ponašanja (npr. maloljetni delinkvent) te dolazi do novo-prihvaćenog i politički korektnog termina - djeca i mladi u sukobu sa zakonom.

1.2. Društvene reakcije na mlade u sukobu sa zakonom

Društvo je kroz povijest različito reagiralo na mlade u sukobu sa zakonom. Razlog promjena u konceptualizaciji odnosa društva prema maloljetničkoj delinkvenciji dolazi prvenstveno zbog društvenih promjena, različitih društvenih pokreta, borbe za prava žrtava, prava djece i sl. te zakonskih promjena, odnosno kaznenopravne sankcije koje ne ispunjavaju svoju svrhu suzbijanja maloljetničkog kriminala. Walgrave (1994, prema Kovčo, 1999) navodi tri modela reagiranja na kriminalitet: retributivni, rehabilitacijski i restorativni model. Isto navodi i Žižak (2003) govoreći o tri konceptualna okvira kažnjavanja i pristupa kriminalitetu mladih, odnosno o tri različite perspektive ili pristupa: kažnjavajućem, rehabilitacijskom i rekonstruktivnom pristupu, odnosno restorativnoj pravdi.

Kažnjavajući pristup polazi od činjenice da svaki pojedinac bira način na koji će se ponašati pa samim time svjesno odabire protuzakonito ponašanje. Zbog mogućnosti izbora različitih obrazaca ponašanja osoba je odgovorna za isto bez obzira na dob i stupanj razvoja. Primarni cilj ovog pristupa je putem kaznenopravnog postupka utvrditi kaznenu odgovornost odnosno krivnju. Kazna se izriče proporcionalno težini kaznenog djela, a svrha njenog izvršavanja služi kao sredstvo zastrašivanja. Svako kazneno djelo je identificirano kao djelo koje je počinjeno protiv države općenito, a cilj je pružiti sigurnost tom istom društvu kroz zastrašivanje, odmazdu i izolaciju. Intervencije su se provodile putem nadzora nad počiniteljima i njihovim izdvajanjem iz zajednice pri čemu je država imala veliku ulogu. U cjelokupan proces uključeni su počinitelj, stručnjak i sustav za maloljetničku delinkvenciju (Žižak i Mirosavljević, 2013).

Rehabilitacijski pristup podrazumijeva da odgovornost za počinjenje kaznenog djela proizlazi iz osobnih neprilika i/ili neprilika okoline (npr. odrastanje uz nepovoljnu roditeljsku skrb i kontrolu, slabo razvijene socijalne vještine, nizak socioekonomski status i sl.). Kazneno djelo rezultat je nedovoljno razvijene sposobnosti prosuđivanja koje je prisutno kod mlade osobe pa se iz tog razloga ograničava njihova odgovornost za počinjenje istog. S druge strane, odgovornost leži na društvu da osigura, osim kaznenopravne, i socijalno zaštitne intervencije usmjerene prema djeci i mladima. Prema ovom pristupu fokus je rehabilitacija počinitelja kojom se nastoji unaprijediti način njegovog funkcioniranja odnosno postići pozitivne promjene u ponašanju. U cijeli proces uključeni su počinitelj, stručnjaci iz sustava za

maloljetničku delinkvenciju kao i adekvatne službe i udruge iz zajednice (Žižak i Miroslavljević, 2013).

Međutim, kako ističu Bradshaw, Roseborough i Umberto (2006, prema Miroslavljević, 2010), nema dokaza da su ova dva pristupa imala uspjeh u smanjenju stope recidivizma. Isto navodi i Fiday (2003, prema Čopić, 2007) koji ističe da su pristupi pokazali neefikasnost u smanjenju stope kriminaliteta te da nisu omogućili građanima nužnu podršku i sigurnost. Zehr (2003, prema Čopić, 2007) u svom radu naglašava kako je uloga žrtve u tradicionalnom kaznenopravnom sustavu minimalizirana te kako je jedina funkcija sustava da „ostavlja dubok trag, oštećuje i ne ohrabruje na pozitivnu akciju već na ponovno činjene kaznenih djela. Među prvim koji su isticali nefunkcionalnost kaznenopravnog sustava i potrebu za razvojem alternativnog modela reagiranja na kriminal su poznati kriminolozi Albert Eglash, Nils Christie i Randy Barnett (Miroslavljević, 2015). Glavna ideja alternativnog modela bila je ograničiti ulogu države na „nepristranog trećeg“ i dati prednost neformalnim oblicima rješavanja sukoba koji proizlazi iz počinjenog kaznenog djela (Mrvić i Petrović, 1998, prema Čopić 2007). Christie (1977, prema Miroslavljević, 2015) u svojim radovima naglašava da je konflikt (kazneno djelo) između počinitelja, žrtve i zajednice „ukraden“ od strane države i odvjetnika te ga je potrebno vratiti upravo onima koji su u njega uključeni kako bi ga isti mogli razriješiti. Velik utjecaj tog doba imaju i radovi viktimologa kao što su Hentig, Mendelsohn, Shafer i Fry koji usmjeravaju svoje snage na dokazivanje kršenja prava žrtava kaznenih djela u kaznenopravnom sustavu (Gavrielides, 2011). Sve navedeno doprinijelo je da 70-tih godina 20. stoljeća, na sceni glavna tema svih kriminologa, bude rasprava o kaznenopravnom sustavu. Iz njihovih kritičkih promišljanja i radova proizašao je osnovni koncept restorativne pravde kao alternativni model reagiranja na kriminalitet mladih.

Rekonstruktivni (obnavljajući) pristup podrazumijeva da svi članovi koji su imali bilo kakvog doticaja s kaznenim djelom, putem međusobne interakcije dođu do zajedničkog rješenja koji će biti zadovoljavajući za sve strane u procesu. Cilj je oštećenika i zajednicu vratiti u prijašnje stanje, putem nadoknade ili popravka štete proizašle iz kaznenog djela. Intervencije su usmjerene na obnavljanje odnosa u zajednici, promjenu vrijednosnog sustava i rješavanja problema općenito. Stoga, u ovom pristupu fokus je na oštećeniku i na zajednici (Žižak i Miroslavljević, 2013).

Danas, u našem zakonodavstvu prisutni elementi sva tri opisana pristupa reagiranja prema mladim počiniteljima kaznenih djela. Iz toga proizlazi kako rekonstruktivni pristup kao novi

konceptualni okvir predstavlja alternativu kažnjavajućem i rehabilitacijskom pristupu, ali alternativu koja ih ne isključuje (Miroslavljević, 2010).

Obilježja rekonstruktivnog pristupa u odnosu na kažnjavajući i rehabilitacijski pristup slikovito su prikazana u tablici koja slijedi (Chapter 3: Balanced and Restorative Juvenile Corrections, prema Žižak, 2003).

Tablica 1. Obilježja kažnjavajućeg, rehilitacijskog i rekonstruktivnog pristupa

(Chapter 3: Balansed and Restorative Juvenile Corrections, prema Žižak, 2003.)

KRITERIJI	KAŽNJAVAJUĆI PRISTUP	REHABILITACIJSK I PRISTUP	RESTORATIVNI (OBNAVLJAJUĆI) PRISTUP
<i>Što ili tko je u fokusu?</i>	Kazneno djelo kao čin usmjeren na državu	Počinitelj	Oštećenik i zajednica
<i>Ciljevi/ metode</i>	Sigurnost društva kroz zastrašivanje, odmazdu i izolaciju	Rehabilitacija počinitelja i smanjenje recidivizma	Vraćanje u prijašnje stanje oštećenika i zajednice; nadoknada štete
<i>Uloga države–vlasti</i>	Vrlo velika	Osrednja	Ograničena
<i>Osnovne procedure</i>	Nadzor nad počiniteljima i njihovo izdvajanje iz zajednice	Tretman u svrhu unaprijeđivanja počiniteljevog načina funkcioniranja	Osobne interakcije uključenih
<i>Tko je sve uključen</i>	Počinitelji i stručnjaci iz sustava za maloljetničku delinkvenciju	Počinitelji, stručnjaci za maloljetničku delinkvenciju te adekvatne službe i udruge iz zajednice	Oštećenik, počinitelj, predstavnici zajednice te stručnjaci iz sustava za maloljetničku delinkvenciju
<i>Tijek intervencija</i>	Od oštećenika i zajednice prema kaznenopravnom sustavu	Od počinitelja, oštećenika i zajednice prema tretmanskim programima	Od počinitelja prema oštećeniku i zajednici

2. RESTORATIVNA PRAVDA

Prema Danielu Van Nessu (Vann Ness, Strong, 2002, prema Ćopić 2007) termin restorativna pravda prvi put koristio je Albert English 1977.godine, u svom radu pod nazivom *Beyond Restituion - Creative Restitution in Criminal Justice*. S tim se ne slaže Tony Marchall (1999) koji smatra da ta zasluga ipak pripada Barnettu (1997, prema Marshall, 1999). U svakom slučaju, danas restorativna pravda predstavlja novi naziv za stari koncept čiji korijen seže daleko u prošlost sve do grčkih i rimskih civilizacija (Fiday, 2003, prema Ćopić 2007).

Pojam restorativna pravda dolazi od engleske riječi *restorative justice*, a čiji prijevod na hrvatski jezik ima nekoliko značenja: vratiti nekoga/nešto u prijašnje dobro stanje, ponovno uspostaviti nešto što je bilo odsutno neko vrijeme, vratiti nešto izgubljeno ili ukradeno osobi kojoj je to i pripadalo, nadoknaditi. S druge strane, rekonstruktivni pristup dolazi od riječi rekonstrukcija što se odnosi na: obnova konstrukcije, ponovna gradnja, izmjena ustrojstva ili jednog djela sastava čega, reorganizacija i sl. (Hrvatski jezični portal, 2012, prema Mirosavljević, 2015). Vidljivo je kako ova dva pojma nemaju isto značenje, stoga termin koji će se upotrijebiti ovisi od konteksta, društva i države u kojem se promatraju (Weitekamp, 2000). Autorica Žižak (2006, 795) navodi kako „termin *resorative justice* nije moguće doslovno prevesti na hrvatski jezik, a da pri tome ne bude uskraćena neka od značenja koja on sadržava“, pa se stoga odlučuje za doslovni prijevod ovog termina – restorativna pravda.

Pri određivanju definicije restorativne pravde, valja imati na umu dva generalna načina na koja se restorativna pravda može definirati, ovisno o tome što se stavlja u prvi plan: ishod ili proces i ovisno o njezinom odnosu prema kazneno – pravnom sustavu (Doolin, 2007, prema Mirosavljević, 2015) što je u prethodnom poglavlju opisano. Ako restorativnu pravdu promatramo kao proces tada trebamo uzeti u obzir Marshallovu definiciju (1998, prema Mirosavljević, 2015) koji restorativnu pravdu promatra kao „proces u kojem sve strane koje su uključene i povezane s počinjenjem kaznenog djela surađuju s ciljem razrješavanja posljedica kaznenog djela kao i njegovih utjecaja na budućnost“. Umbreit (2000, prema Mirosavljević, 2015) naglašava važnost procesa (dijaloga) nad ishodom kao srž restorativne pravde. Slično razmišlja i Zehr (2002, 37) koji definira restorativnu pravdu kao „proces koji, u što je moguće većoj mjeri, uključuje one koji su sudjelovali u konkretnom kaznenom djelu, a koji zajedno trebaju identificirati i baviti se povredama, potrebama i obvezama, kako bi se osiguralo popravljjanje situacije u mjeri u kojoj je to moguće.“

S druge strane, pojedini autori daju kritiku ovakvom načinu definiranja restorativne pravde. Pri tome se posebno istaknuo Walgrave (2008, prema Miroslavljević, 2015) koji navodi kako se restorativna pravda ne može svesti samo na proces jer se proces sam po sebi ne može definirati, a ni evaluirati ako se ne zna njegova svrha i cilj. Navedeno podupire i Dignan (2002, prema Miroslavljević, 2015) koji se nadovezuje i govori da je procesno postavljena definicija sa stajališta evaluacije restorativne pravde posebno problematična. Razgovor u procesu nije važan zbog konačnog dogovora već zbog osjećaja koji naviru tokom procesa kao što su primjerice izražavanje grižnje savjesti, suosjećanje, isprika i oprost koji pak, rezultiraju osjećajem mira, poštovanja, razumijevanja i zadovoljstva.

Sumirajući sve, možemo se osvrnuti na definiciju Doolin (2007, prema Miroslavljević, 2015) koja zaključuje da restorativna pravda osim procesa mora imati u vidu i ishode/ciljeve tog procesa.

Restorativna pravda je složen koncept, čiji oblici, imena programa i primjena variraju od društva do društva. Ipak, većina se slaže kako je njezina suština restoracija, odnosno popravak štete kao i obnova odnosa u društvu, a koja je narušena zbog prethodno počinjenog kaznenog djela. Osim toga, Johnstone (2003, prema Miroslavljević, 2015) konstatira da se ishodi restorativne pravde očituju kroz preuzimanje odgovornosti počinitelja za kazneno djelo, kajanje zbog toga što je učinio, popravljjanje štete, reintegraciju počinitelja u zajednicu te oporavak žrtve od traume.

Iz navedenog slijede osnovne pretpostavke na kojima restorativna pravda počiva i kojih se drže svi programi restorativne pravde neovisno o društvu u kojem se primjenjuju (Latimer, Dowden i Muise, 2005, Žižak, 2003, Koren Mrazović, 2005, McCold i Wachtel, 2003, prema Žižak i Miroslavljević, 2013, 13), a to su:

1. Kazneno djelo povrjeđuje, osim zakona i države, ljude i odnose (žrtvu, počinitelja i zajednicu)
2. Kazneno djelo stvara obvezu da se stvari isprave i uspostavi socijalni mir
3. Sve tri strane koje su povrijeđene djelom, moraju biti uključene u odgovor na počinjeno djelo
4. Počinitelj preuzima odgovornost za svoje ponašanje i djeluje u smjeru popravljjanja i nadoknade štete koja proizlazi iz kaznenog djela
5. Cijeli proces dobrovoljan je za sve sudionike.

Kako navodi Žižak i Mirosavljević (2013, 18), iz pretpostavki slijede ciljevi rekonstruktivnog pristupa:

1. Potaknuti odgovornost maloljetnika za vlastito ponašanje što podrazumijeva da mladi počinitelj preuzme odgovornost za vlastito ponašanje i poduzme aktivnosti kako bi nadoknadio prouzročenu štetu
2. Potaknuti i razviti različite vještine maloljetnika što podrazumijeva naglašavanje jakih strana i sposobnosti koje dovode mladu osobu u novu, pozitivnu i konstruktivnu ulogu u odnosu na društvo
3. Zaštititi zajednicu što se ostvaruje kroz ulaganje napora u procesima pregovaranja, medijacije, osnaživanje oštećenika i nadoknade štete (Bazemore i Maloney, 1994, prema Mirosavljević, 2015)
4. Osnažiti žrtve kao preduvjet za aktivno sudjelovanje u restorativnom procesu, ali i za potrebe samog ishoda procesa (Blovar, 2010, prema Mirosavljević, 2015).

Primjena restorativne pravde, odnosno rekonstruktivnog pristupa u praksi naišla je na nekoliko problema. Prvenstveno se postavilo pitanje kako postupiti u slučaju kad počinitelj preuzme odgovornost za vlastito ponašanje i poduzme akcije s ciljem nadoknade štete proizašle iz kaznenog djela, no žrtva to isto ne želi prihvatiti (Zehr, 2002). Isto tako, postoji opasnost za obrnutom situacijom, odnosno da žrtva bude dostupna i pozitivno odgovori na cijeli restorativni proces, a da pri tome počinitelj ne pokaže nikakvo zanimanje. Odgovor na ova pitanja leži u primjeni intervencija koje u potpunosti ne odgovaraju restorativnom pristupu, a to su primjerice rad za opće dobro, prisilna materijalna ili druga nadoknada štete. Samim time, restorativne intervencije možemo promatrati iz dva aspekta: kao one koje su sadržajno potpuno u skladu s pretpostavkama i ciljevima restorativne pravde i kao manje restorativne, ali isto primjenjujuće.

Ipak, neovisno o kompleksnosti i opsegu samog koncepta, fokus restorativnog pristupa ostaje nepromjenjiv, a to je popravak odnosa između žrtve, počinitelja i zajednice. On teži ostvarenju homeostaze prava i interesa žrtve, počinitelja i zajednice kroz nadoknadu štete i ponovni povratak počinitelja u zajednicu (Žižak i Mirosavljević, 2013).

2.1. Medijacija između žrtve i počinitelja kaznenog djela

Evaluacija kaznenih sankcija, 70-tih godina 20. stoljeća u Europi pokazala je kako se nije ostvario njihov generalnopreventivni i specijalnopreventivni učinak te da primjena postojećih sankcija nije dovela do smanjenja kriminaliteta. Interesi žrtve su u to doba bili

zanemareni, a sva pažnja (kazneni postupak i kazna) su usmjeravani na počinitelja. Promjene, kako je već ranije rečeno, počinju 70-tih godina 20. stoljeća kad dolazi do obrata te se počinje voditi briga za ulogu žrtve u postupku i rješavanje konflikta između počinitelja i žrtve. Po prvi put dolazi se do zaključka kako konflikt između počinitelja i žrtve treba riješiti nagodbom između osumnjičenika i oštećenika (Cvjetko, 2003).

Danas, medijacija između žrtve i počinitelja (*Victim-offender mediation*) jedna je od četiri razvijena modela usmjerena na mlade u sukobu sa zakonom unutar opisanog koncepta restorativne pravde. Ostala tri su (Bazemore i Umbreit, 2001):

1. Obiteljska konferencija (*family group conference*)
2. Vijeće za reparaciju (*community reparative board*)
3. Suđenje u krugu (*circle sentencing*).

S obzirom da se u ovom radu želi provjeriti uspješnost izvansudske nagodbe za mlade u sukobu sa zakonom, osvrnut ćemo se isključivo na model medijacije između počinitelja i žrtve.

Praksa medijacije između žrtve i počinitelja započela je u 70-tim i ranim 80-tim godinama prošlog stoljeća. Prvi program razvio se u Ontariu (Kitchener) 1974. godine, a kako su prva nastojanja bila usmjerena „humanizaciji“ kazneno – pravnog sustava, nosila su naziv programi pomirenja između žrtve i počinitelja (*eng. Victim- Offender Reconciliation Programs*). Model je početno zamišljen isključivo za mlade pa se tako i posebno razvio vezano uz mlade u sukobu sa zakonom, a danas je u velikom broju zemalja dostupan i za odrasle počinitelje kaznenih djela (Crawford i Newburn, 2003, prema Miroslavljević, 2015). Svrhu prvih programa McCold (2006, prema Miroslavljević, 2015) vidi kao „izlječenje“ ozljeda nastalih kaznenim djelom i obnavljanje odnosa koji su počinjenjem kaznenog djela narušeni. Međutim, za mnoge praktičare tog doba, termin „pomirenje“ bio je usko vezan za religiju te kao takav nije opisivao proces, a u konačnici ni postavljene ciljeve programa. Žrtve su također iskazivale nezadovoljstvo nazivom jer većina njih nije bila spremna na pomirenje s počiniteljima niti im je to bio cilj (Umbreit, 2006, prema Miroslavljević, 2015). Iz tog razloga program mijenja ime u medijacija između žrtve i počinitelja. Danas se i ovaj naziv kritizira jer pojedini stručnjaci i znanstvenici smatraju kako se može doživjeti kao samo još jedan oblik medijacije ili s druge strane, da naziv može dovesti do promjena u praksi, odnosno prebacivanja fokusa s dijaloga između sudionika na slijeđenje procesa pregovaranja ili nagodbe (Umbreit i Peterson Armour, 2011, prema Miroslavljević, 2015). Isti autori navode kako medijacija danas uključuje veći broj ljudi te predstavlja sustav podrške osumnjičenika i oštećenika pa ne čudi činjenica da zbog

svoga navedenog dolazi do novog alternativnog naziva konferencija između žrtve i počinitelja (*eng. Victim- Offender Conferencing*).

Medijacija između počinitelja i žrtve jedna je od najpoznatijih i najčešće primjenjivanih modela restorativne pravde (Gavrielidas, 2007). Proces se temelji na vjerovanju da nakon počinjenja kaznenog djela i počinitelj i žrtva mogu pronaći zajednički interes u popravljaju ili nadoknadi štete. Žrtva se dovodi u okruženje koje je po nju sigurno i kontrolirano kako bi ostvarila susret „licem u lice“ s osumnjičenikom. Uz pomoć posrednika (medijatora) razgovor se vodi između ove dvije strane. Tom prilikom žrtva ima mogućnost reći počinitelju kakve su fizičke, emocionalne i financijske posljedice nastale kaznenim djelom. S druge strane, počinitelj ima priliku preuzeti odgovornost za to isto ponašanje, razumjeti kako je to ponašanje utjecalo na žrtvu te zajedno sa žrtvom dogovoriti plan popravka i nadoknade štete (Umbreit, 2008). Prije nego se ostvari njihov zajednički susret, posrednik vodi individualan razgovor sa svakom stranom s ciljem pojašnjavanja postupka medijacije, ali i za dobivanje njihova pristanaka za sljedeći korak, odnosno zajednički susret (Bazemore i Umreit, 2001, prema Umreit, 2008). Cjelokupan proces uključuje i kontinuirano praćenje izvršenja sporazuma između počinitelja i žrtve, a isto je obvezno i dokumentirati (Umreit, 2008).

Danas se kod nas medijacija između žrtve i počinitelja provodi u predkaznenom postupku kao neformalna sankcija prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima u sklopu posebne obveze izvansudske nagodbe (Koller-Trbović i Gmaz-Luški, 2006). Tijek samog procesa bit će detaljnije prikazan u poglavljima koja slijede, no prije toga slijedi pregled istraživanja uspješnosti medijacije između žrtve i počinitelja.

2.2. Pregled istraživanja uspješnosti medijacije između žrtve i počinitelja kaznenog djela

Danas medijacija između počinitelja i žrtve broji gotovo četiri desetljeća svog postojanja i primjene u pojedinim zemljama Europe pa stoga i ne čudi činjenica da postoje brojna istraživanja provedena na tu temu. Postupak ima različita imena poput: medijacija, posredovanje, poravnanje, izvansudska nagodba, nagodba između žrtve i počinitelja, a isto se, ovisno o zemlji, provodi prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih i prekršajnih djela te prema odraslim počiniteljima kao alternativa sudskom postupku, ali i na drugim razinama u sustavu pravosuđa (od policije, suda, zatvorskog sustava...).

S obzirom da je u ovom radu cilj ispitati uspješnost procesa izvansudske nagodbe u Republici Hrvatskoj tijekom 2015. godine nakon provedenog procesa posredovanja, usmjerit ćemo se na strana i domaća istraživanja koja govore isključivo o toj tematici.

Već ranije naglašeno je da se model restorativne pravde (izvansudska nagodba) preuzeo iz Austrije, gdje je poznat pod nazivom ATA (Aussergerichtlicher Tatausgleich), stoga krećemo od pregleda istraživanja uspješnosti ovog modela. Podaci iz 2001. godine, ukazuju da je u 80% izvršenih slučajeva, proces posredovanja bio kod maloljetnih osoba uspješno okončan. Prema Schmiditu (2003) te godine u proces su najčešće počinitelji ulazili zbog kaznenih djela protiv života, zdravlja i slobode te imovinskih delikata. Slične podatke za Austriju iznose Hofinger i Neumann (2008, prema Bolivar, Aertsen i Vanfraechem, 2015) čija studija je pokazala da je medijacija između počinitelja i žrtve u 2/3 slučajeva uspješno okončana, te da od ukupnog broja slučajeva u kojima sudionici nisu postigli sporazum, samo se za 1/4 istih pokrenuo kazneni postupak. Hofinger (2014, prema Bolivar, Aertsen i Vanfrachem, 2015) za isto istraživanje iznosi podatke vezane uz recidivizam i naglašava da je svega 15% osumnjičenika recidiviralo u naredne tri godine nakon uspješno okončanog procesa. Isto uspoređuje s postotkom recidivizma populacije koji su prethodno prošli formalnu sudsku proceduru te zaključuje da se njihov rezultat s 41% povrata drastično razlikuje od recidiva nakon uspješnog procesa izvansudske nagodbe. Struktura kaznenih djela ostala je skoro nepromijenjena, odnosno prethodno najzastupljenija kaznena djela obrnula su poziciju, te su 2014. godine u procesu bila na prvom mjestu zastupljena kaznenih djela protiv imovine, te u nešto manjem omjeru kaznena djela protiv života i tijela (Bolivar, Aertsen i Vanfraechem, 2015).

Henriksen (2003, prema Hareide, 2006) iznosi podatak za Dansku u kojoj je uspješnost medijacije između počinitelja i žrtve ostvarena u čak 92% slučajeva. Sudionici istog procesa iznijeli su zadovoljstvo provedenom medijacijom te je većina potvrdno odgovorila na pitanje mogućnosti ponovnog sudjelovanja. Isti autor naglašava u svom radu da medijacija ima bolju učinkovitost po sudionike procesa, ukoliko je riječ o ozbiljnijim deliktima zbog kojeg se tu i nalaze u odnosu na manje ozbiljne slučajeve. Godinu dana poslije, Roespstroff i Kyvsgaard (2004, prema Hareide, 2006) u istraživanju na uzorku od 181 slučaja medijacije između počinitelja i žrtve, autori dolaze do rezultata u kojima 85% sudionika potvrđuje da bi preporučilo ovaj proces i drugima te ju doživljavaju kao učinkovitu metodu rješavanja sukoba.

Mielityinen (2003, prema Hareide, 2006) u svom istraživanju osvrće se na Norvešku i iznosi podatak da je u čak 90% slučajeva, medijacija završena međusobnim dogovorom. Po tom pitanju, Finska je podigla ljestvicu uspješnosti te je u skoro svakom slučaju koji se našao u procesu došlo do postignutog dogovora, odnosno postotak uspješno postignutih sporazuma ostvaren je u 96% slučajeva (Mielityinen 2003, prema Hareide, 2006). MiCaCC (2011, prema Bolivar, Aertsen i Vanfraechem, 2015) u svom istraživanju na području Finske iznose da u

82% slučajeva medijacija između počinitelja i žrtve je pokrenuta jer je kazneno djelo prethodno prijavljeno od strane policije. Isto istraživanje navodi dobnu skupinu koja je sudjelovala u procesu te iznose da su u 45% slučajeva činile osobe do navršene 21. godine života, to jest skoro polovica slučajeva obuhvaćala je maloljetne i mlađe punoljetne počinitelje. Prema Bolivar, Aertsen i Vanfraechem (2015) u 2013. godini, Finska je brojila 10000 slučajeva koji su obrađeni u procesu posredovanja, a većina njih odnosila se na prekršajna djela (52%). Način nadoknade štete u većini slučajeva odnosilo se na ispriku (57%), a u nešto manje slučajeva osumnjičenik je štetu kompenzirao materijalnom nadoknadom (37%). Sudionici procesa izjavili su zadovoljstvo tijekom i ishodom procesa u 80% slučajeva.

Weatherburn i Macadam (2013, prema Mirosavljević, 2015) su u svom radu, također ispitivali zadovoljstvo sudjelovanjem i doživljaj pravednosti restorativnog procesa iz perspektive žrtve. Isti autori zaključili su da su žrtve koje su sudjelovale u procesima restorativne pravde bile u većoj mjeri zadovoljnije vlastitim iskustvom od onih na sudu, međutim ostalo je pitanje da li su isti zadovoljniji od žrtava u sličnim slučajevima koji su upućeni na sud. Nadalje, tvrde da sudski proces često negira nematerijalne dimenzije viktimizacije. S druge strane, restorativna pravda je umjereno uspješna u ostvarivanju emocionalne restoracije žrtve. Sistematičnim pregledom istraživanja ispitali su učinak restorativne pravde na recidivizam i žrtve te su utvrdili da programi restorativne pravde dovode do značajnih dobitaka. Isti autori su zaključili da mnogo veći broj žrtava u sudskom procesu smatra da će počinitelj ponoviti kazneno djelo u usporedbi sa žrtvama iz restorativnog programa. Navedeni zaključak se odnosi na djela imovinskih i nasilnih delikata. U većini slučajeva, žrtve smatraju da su utjecale na počinitelja jer počinitelji preuzimaju odgovornost za napravljeno djelo te preispituju samu ispravnost učinjenog kaznenog djela.

U Republici Hrvatskoj su, od početka primjene procesa izvansudske nagodbe pa do danas provedena dva evaluacijska istraživanja u Stručnoj službi Zagreb i to za razdoblje od 2001.-2006. (Kovačić, 2008) i razdoblje od 2006.-2009. (Mirosavljević, Koller-Trbović i Lalić-Lukač, 2010). Svrha jednog i drugog istraživanja odnosila se na provjeru kriterija za predlaganje izvansudske nagodbe, obilježja procesa izvansudske nagodbe, ishod samog procesa te postotak recidivizma nakon provedenog procesa posredovanja. Kovačić (2008) je na uzorku od 175 maloljetnih i mladih punoljetnih počinitelja kaznenih djela utvrdila poštivanje načela i zakonskih kriterija za primjenu izvansudske nagodbe. Ista autorica naglašava kako su u procesu posredovanja najčešće sudjelovali počinitelji kaznenih djela protiv imovine (62%). Nadalje, najčešće se radilo o prvom kaznenom djelu (94%) koje su počinili većinom kao samostalni

počinitelji (52%) u mjestu življenja (60%). Dobiveni rezultati idu u prilog činjenici da je većina osumnjičenika preuzela odgovornost za počinjeno djelo te su u 94% slučajeva htjeli počinjenu štetu nadoknaditi u dogovoru s oštećenom stranom kroz proces posredovanja. Uspješnost procesa izvansudske nagodbe ostvarena je u 84% slučajeva, a način popravka ili nadoknade štete u većini slučajeva (59%) odnosio se na ispriku i materijalnu nadoknadu. Cjelokupan tijek procesa trajao je uglavnom od 1-3 mjeseca.

Statistički pokazatelji za razdoblje 2006.-2009. pokazuju slične rezultate u odnosu na prethodno opisano istraživanje u kontekstu uspješnosti procesa izvansudske nagodbe. Naime, i ovo istraživanje utvrdilo je da kad je riječ o vrsti kaznenog djela, najzastupljenija su svakako ona koja se odnose na kaznena djela protiv imovine. Počinjeno kazneno djelo je u 88% slučajeva prvo počinjeno djelo, a najčešće su izvršena u društvu, odnosno u suučesništvu (60%). U čak 95% slučajeva počinitelj je dobrovoljno pristao na proces posredovanja, a od čega je 90% njih uspjelo postići dogovor s oštećenom stranom. Izvansudska nagodba uspješno je izvedena u 86% slučajeva, a kao način nadoknade, odnosno popravka štete i u ovom istraživanju najzastupljenija je isprika i materijalna nadoknada (61%).

Oba istraživanja podobnije su obrađena u poglavlju *Rasprava* gdje su njihovi rezultati paralelno uspoređivani u kontekstu ispitanih kategorija s rezultatima dobivenim u ovom istraživanju.

Uz gore navedena istraživanja, vrijedno je spomenuti istraživanje na temu „Izvansudska nagodba-perspektiva oštećenika i mladih u sukobu sa zakonom“ provedeno na teritoriju Republike Hrvatske (Miroslavljević, 2015). Kvalitativnim pristupom obuhvaćeno je 14 žrtava i 17 počinitelja koji su sklopili sporazum na kraju izvansudske nagodbe u Zagrebu i Osijeku. Iz perspektive žrtava, vidljivo je da su one zadovoljne onime što su doživjele i postigle kroz proces izvansudske nagodbe. Međutim, smatraju da izvansudska nagodba, kao takva, ne polučuje dovoljno rezultata pri prevenciji recidivizma. Iz perspektive počinitelja vidljivo je da su također, kao i žrtve, stvorili pozitivan utisak o izvansudskoj nagodbi nakon uspješno okončanog procesa. Bitno je naglasiti da počinitelji u izvansudsku nagodbu, ulaze usmjereni na vlastitu dobrobit i sa snažnim emocijama straha, a posebice nelagode, no nakon uspješno okončanog procesa izvansudsku nagodbu doživljavaju kao mjeru koja je povoljnija za njih nego za žrtve. Kod žrtava, kao i kod počinitelja, uočeni su propusti u poštivanju standarda provedbe procesa koji dovode do problema tijekom zajedničkog susreta žrtve i počinitelja. Iz tog razloga, autorica Miroslavljević (2015) naglašava važnost poštivanja etičkih i metodičkih standarda provedbe izvansudske nagodbe.

Sumirajući rezultate ovih istraživanja, vidljivo je da se u spomenutim državama poštuju kriteriji za primjenu procesa izvansudske nagodbe te da, uglavnom, svi osumnjičenici dobrovoljno pristaju na proces s ciljem prihvaćanja odgovornosti za počinjeno kazneno djelo i djelovanja u smjeru popravljivanja posljedica istog. U većini slučajeva došlo je do postignutog sporazuma u kojem je, najčešće, dogovorena isprika i materijalna nadoknada kao način popravka štete od strane osumnjičenika. Proces izvansudske nagodbe je u većini slučajeva izveden uspješno do kraja te su uglavnom svi sudionici izjavili zadovoljstvo tijekom i ishodom procesa. Što se tiče recidivizma, vidljiva je mala brojka kriminalnog povrata mladih koji su sudjelovali u procesu izvansudske nagodbe (neovisno o ishodu procesa), spram postotka recidivizma počinitelja koji su prošli regularan, sudski postupak.

Kako bi bolje razumjeli koncept izvansudske nagodbe, u sljedećem poglavlju osvrnut ćemo se na njezin razvoj u Republici Hrvatskoj, zakonski okvir unutar kojeg se nalazi i na kriterije za primjenu te ćemo podobnije promotriti tijek samog procesa i prednosti koje ono ima u odnosu na žrtvu, počinitelja i zajednicu općenito.

3. IZVANSUDSKA NAGODBA U RH

Izvansudska nagodba predstavlja suvremen način reagiranja države na počinjeno kazneno djelo, odnosno predstavlja jednu od mjera diverzije bez pokretanja kaznenog postupka (Koller–Trbović i Gmaz Luški, 2006). Mjere diverzije podrazumijevaju različite oblike reakcije države na kažnjivo ponašanje koji isključuju mogućnost kaznenog progona i formalnog sankcioniranja kažnjivih postupaka osumnjičenog (Koller–Trbović i sur., 2003). Prema Regoli i Hewitt (1991, prema Koren-Mrazović, 2003) pojam „*diversion*“ u prijevodu znači odvrćanje od suda ili zamjena sudskog postupka drugim postupcima i ima puno različitih značenja. Navedeni autori pri tome smatraju: sve odluke koje se donose prije nego se uključi sustav za maloljetničku delinkvenciju, proces uključivanja maloljetnika u službe lokalne zajednice koje nude odgovarajuću pomoć, najranija moguća obustava formalne pravosudne procedure prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, upućivanje u programe koji nisu u sastavu pravosudnog sustava, sve procedure koje isključuju intervencije iz formalnih službi te bilo koji postupak kojim se smanjuje kontrola države nad maloljetnicima i mlađim punoljetnicima kaznenih djela kroz smanjivanje broja formalnih pravosudnih postupaka.

Projekt Izvansudska nagodba pokrenut je 2000. godine u Republici Hrvatskoj u suradnji Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi RH, Državnog odvjetništva RH, Edukacijsko – rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Udruge Neustart iz Graza, Austrija. Provođenje se vršilo pod pokroviteljstvom UNICEF-a i Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi RH (Koller–Trbović i Gmaz–Luški, 2006).

Temelj ovog modela proizlazi iz austrijskog modela izvansudske nagodbe (ATA- *Aussergerichtlicher Tataaugleich*) i njemačkog modela nagodbe između počinitelja i žrtve (TOA- *Toeter-Opfer- Ausgleich*).

Projekt se eksperimentalno počeo provoditi 2001. godine u tri grada: Zagrebu, Osijeku i Splitu, a praksu su provodili prethodno educirani stručnjaci (posrednici). Vrlo brzo je uočena korist ovog projekta te se 2003. godine osniva Udruga za izvansudsku nagodbu, a glavna svrha djelovanja Udruge jest promicanje postupaka posredovanja/izvansudske nagodbe u rješavanju konflikta nastalih počinjenjem kaznenog djela maloljetnika i mlađih punoljetnika, a time i širenje ideje restorativne pravde (www.uisn.hr).

Danas, Republika Hrvatska broji dvadeset i jednu Službu za izvansudsku nagodbu, a da je vrijednost ovog modela prepoznata vidi se po tome što je u listopadu 2014. godine pokrenut

pilot - projekt „Medijacije između žrtve i maloljetnog počinitelja prekršajnog djela“ financiran od strane Ministarstva socijalne politike i mladih (www.uisn.hr).

3.1. Zakonsko-stručni kriteriji za primjenu izvansudske nagodbe

Maloljetničko kazneno pravo i zakonodavstvo u Republici Hrvatskoj svrstava se u kategoriju posebnog kaznenog prava koje obuhvaća mlade počinitelje kaznenih djela, odnosno ubraja sve maloljetne i mlade punoljetne osobe koji su kaznena djela počinili u razdoblju od svoje navršene 14. godine pa do navršene 21. godine života (Cvjetko, 1999). Kako je ranije naglašeno, reakcije društva su se na počinjenje kaznenih djela od strane ove dobne skupine mijenjale kroz povijest. Danas, zastupljeno je mišljenje kako mlade osobe u traženju i propitivanju vlastite osobnosti mogu krenuti u smjeru pružanja otpora prema (ne) formalnim pravilima i normama. Kako bi im se olakšao razvoj i ukazalo na pojedine propuste brojna istraživanja ukazala su na učinkovitost neformalnih sankcija spram formalnih koje su zastupljene u zakonskoj regulativi za ovu dobnu skupinu. U neformalne sankcije spada svakako i izvansudska nagodba koja se u Republici Hrvatskoj razvija u razdoblju kad je na snazi bio Zakon o sudovima za mladež iz 1997. godine. Tada se izvansudska nagodba primjenjivala u okviru uvjetovanog oportuniteta (čl. 64.) i to u sklopu posebne obveze koja je tražila da maloljetnik prema vlastitim mogućnostima popravi, odnosno nadoknadi štetu nastalu kaznenim djelom (Koren–Mrazović, 2003) kao modalitet izvršenja te mjere. Ovim Zakonom uređeno je da se uvjetovanje posebne obveze vrši u prethodnom postupku, a za njeno izvršenje potrebna je dobrovoljnost mlade osobe.

Važnost promicanja svijesti o potrebama mladih i traženju stalnih poboljšanja među društvenim reakcijama prema maloljetnim i mlađim punoljetnim osobama, navodi Junger–Tass (1994, prema Kovčo, 1999) koja napominje ključne vrijednosti, a to su: briga za mlade i njihovu dobrobit te vjera u potencijal odrastanja mlade osobe u odgovorne odrasle ljude. Tom premisom vodilo se i maloljetničko zakonodavstvo Republike Hrvatske koje Zakonom o sudovima za mladež iz 2011. godine (čl. 72, Narodne novine, 84/11, 143/12, 148/13, 56/15) uvodi posebnu obvezu da se mlada osoba uključi u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu. Na taj način izvansudska nagodba dobila je status samostalne posebne obveze i to kao jedina koja se primjenjuje samo u prethodnom postupku (Pirnat–Dragičević i Schauperl, 2013).

Republika Hrvatska je kod donošenja zakona za ovu dobnu skupinu, kao i druge države, slijedila brojne suvremene preporuke, standarde i prava koja proizlaze iz međunarodnih

dokumenata. Upravo su iz njih proizašli temelji za primjenu izvansudske nagodbe, odnosno koncepta restorativne pravde kod nas. Kao najvažniji dokumenti mogu se izdvojiti: Standardna minimalna pravila UN za primjenu sudskih postupaka prema maloljetnicima iz 1985. godine (Pekinška pravila), Društvene reakcije Vijeća Europe za maloljetničku delinkvenciju iz 1987. godine, Deklaracija UN-a o osnovnim principima pravde za žrtve kriminaliteta i zlouporabe moći iz 1985. godine, Preporuka Vijeća Europe o mirenju/medijaciji u kaznenim predmetima (br.R (99) 19), Konvencija o pravima djeteta iz 1989.godine, Deklaracija UN-a o osnovnim principima primjene programa restorativne pravde u kaznenim predmetima iz 2000. godine te Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. godine (Cvjetko, 2003, prema Koller–Trbović i sur., 2013), ali i posebno Direktiva 2012/29/EU-minimalni standardi u području prava, pomoći i zaštite žrtve kaznenih djela. Valja spomenuti i nacionalne strategije i dokumente koje idu u smjeru unaprjeđivanja alternativnih mjera za mlade kao što su primjerice: Strateški plan Ministarstva pravosuđa 2014.-2016. (2013) i Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2015. godinu (2016) u kojem je izvansudska nagodba kao posebna obveza prikazana izrazito učinkovitom i vrijednom za daljnje razvijanje i provođenje.

Za izbor i provedbu ove alternativne mjere ključna je uloga državnog odvjetnika kroz sve faze procesa. Državni odvjetnik, na temelju mišljenja stručnog suradnika o osnovanosti primjene ove posebne obveze, upućuje mladu osobu u postupak posredovanja kroz izvansudsku nagodbu. Pri tome vodi računa o zakonsko - stručnim kriterijima pri odabiru slučajeva. Kriteriji se odnosi na to da (Koller–Trbović i sur., 2013):

- Treba postojati visok stupanj izvjesnosti da je maloljetnik/mlađi punoljetnik počinio kazneno djelo (Postoji dovoljno podataka koji ukazuju na počinitelja i koji opravdavaju pokretanje kaznenog postupka. Valja naglasiti kako cilj izvansudske nagodbe nije utvrđivanje krivnje, već isključivo preuzimanje odgovornosti, stoga je prethodno navedeno nužno za ostvarivanje procesa izvansudske nagodbe).
- Za počinjeno kazneno djelo, zakonom je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina života
- Kazneno djelo ne smije biti okarakterizirano kao beznačajno djelo
- Nužna je dobrovoljnost i pristanak osumnjičenika i oštećenika
- Poželjno je da je riječ o prvom deliktu, iako recidivisti nisu isključeni

- Poželjno je da je riječ o jednom osumnjičeniku i jednom oštećeniku (ali skupina osumnjičenika nije isključena)
- Prednost je kad je žrtva fizička osoba spram pravne osobe.

Na temelju navedenih kriterija, državni odvjetnik po primitku policijske prijave odlučuje o primjeni izvansudske nagodbe. Ukoliko se odluči za ovu alternativnu mjeru kreće tijekom procesa izvansudske nagodbe čiji su koraci detaljno opisani u sljedećem poglavlju.

3.2. Tijek izvansudske nagodbe

Kao što je u prethodnom poglavlju napisano, model izvansudske nagodbe u Republici Hrvatskoj preuzet je od austrijskog modela izvansudske nagodbe (ATA-Aussergerichtlicher Tataausgleich), a primjenjuje se prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela.

Tijek izvansudske nagodbe izrazito je strukturiran, s jasnim pravilima i unaprijed dogovorenim koracima. Uspješnost procesa ovisit će o kvaliteti prijelaza iz jedne u drugu razinu. Stoga je neophodna povezanost i suradnja raznih institucija kako bi se ostvarila svrha cijelog procesa.

Nakon što maloljetna ili mlađa punoljetna osoba izvrši kazneno djelo, policija šalje kaznenu prijavu državnom odvjetništvu. Prema višestrukim kriterijima (opisani u zakonskom djelu), državno odvjetništvo odlučuje o odbačaju prijave, dodjeli slučaja Stručnoj službi za izvansudsku nagodbu ili eventualno potrebi za sudskim postupkom. Ukoliko slučaj dodjeli Službi za izvansudsku nagodbu, služba u najkraćem roku analizira pristiglu dokumentaciju te isti dodjeljuje posredniku koji preuzima proces.

Prvi korak u procesu izvansudske nagodbe je kontakt posrednika s osumnjičenikom odnosno slanje poziva i letka s informacijama o izvansudskoj nagodbi. Ukoliko je riječ o maloljetnoj osobi tada obavezno moraju o svemu biti informirani roditelj/i ili skrbnik/ci. Nakon poziva, slijedi i prvi razgovor posrednika s osumnjičenikom prilikom čega se provjerava njegova spremnost na sudjelovanje u procesu posredovanja kao i na susret s oštećenikom. Tijekom tog razgovora, obvezna je prisutnost roditelja/skrbnika ako se radi o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. Nakon što osumnjičenik dobrovoljno pristane sudjelovati u procesu, prema istom principu se ostvaruje poziv i prvi kontakt s oštećenom stranom. Oštećenik ima mogućnost odbiti suradnju, odnosno može odlučiti da neće sudjelovati u procesu izvansudske

nagodbe. Tokom cijelog postupka naglasak je na dobrovoljnosti za obje strane. Ukoliko do toga dođe, posrednik provjerava motive i razloge nepristajanja, te se državnog odvjetnika obavještava o istom, uz napomenu da je osumnjičenik bio spreman na sudjelovanje u procesu. Međutim, ako obje strane pristanu na sudjelovanje u procesu, dogovora se njihov zajednički susret kako bi se ostvario zajednički razgovor u prisustvu posrednika. Tokom razgovora obje strane iznose svoju stranu priče. Posrednik je taj koji podržava i usmjerava komunikaciju, pazi na pravila i međusobno poštovanje i uvažavanje između jedne i druge strane. Kraj razgovora usmjerava se prema zajedničkom dogovoru o načinu rješavanja posljedica kaznenog djela. Prema tome se sastavlja sporazum koje obje strane moraju potpisati, zajedno s posrednikom. Isto tako, u ugovoru je naveden vremenski rok u kojem će se dogovoreno ispuniti. Po potrebi se može zakazati dodatan sastanak. Posrednik nakon potpisanog sporazuma šalje obavijest državnom odvjetništvu što je sve dogovoreno. Nakon što protekne vremenski rok i ispune se zahtjevi sa zajedničkog ugovora, posrednik provjerava zadovoljstvo oštećene strane. O svemu tome, ponovno izvještava državnog odvjetnika koji donosi odluku o (ne)pokretanju kaznenog postupka. Jedna i druga strana moraju biti obavještene od strane državnog odvjetništva da je obustavljen postupak u Državnom odvjetništvu. Važno je napomenuti kako državni odvjetnik odluku o nepokretanju kaznenog postupka može donijeti osim, kako je već spomenuto, kada su obveze iz sporazuma izvršene, ali i onda kada je izvansudska nagodba neuspješna zbog nesuradnje oštećenika (npr. oštećenik ne pristane na proces ili ima nerealne zahtjeve, a osumnjičenik preuzme odgovornost za kazneno djelo i ima u vidu poduzeti akcije s ciljem nadoknade štete). U tom slučaju državni odvjetnik može se odlučiti za izricanje nekih drugih posebnih obveza navedenih u članku 72. Zakona o sudovima za mladež.

Svaka provedba izvansudske nagodbe, da bi imala uspješan ishod mora sadržavati sljedeće elemente (Koller–Trbović i Gmaz–Luški, 2006):

- Dobrovoljnost sudjelovanja – obje strane (oštećenik i osumnjičenik) moraju imati pravo na izbor sudjelovanja
- Nepostojanje unaprijed pretpostavljenih rezultata posredovanja – isključivo oštećenik i osumnjičenik uz vodstvo posrednika, kroz zajednički razgovor dolaze do rješenja koje je zadovoljavajuće za obje strane
- Kvalificiranost posrednika – potrebna je edukacija stručnjaka (medijatora) kako bi se osigurala željena kvaliteta provedbe
- Jasna koncepcija – podrazumijeva postavljanje standarda, praćenje i evaluaciju svih aspekata provedbe i rezultata

- Adekvatnost predloženih slučajeva – polazište za primjenu modela.

Tijek procesa izvansudske nagodbe zahtijeva poštivanje svih temeljnih etičkih standarda struke kojoj posrednik pripada. Posebno se izdvaja: *dobrovoljnost* sudionika (oštećenika i osumnjičenika), *aktivnost* sudionika, *nezavisnost*, *neutralnost* i *nepristranost* posrednika, *spособnost* i *adekvatna educiranost* posrednika te *povjerljivost* procesa i podataka (Etički kodeks posrednika u izvansudskoj nagodbi za mlade u sukobu sa zakonom, 2014; Babić, 2016).

3.2.1. Prvi razgovor s osumnjičenikom

Kao što je već naglašeno, tijekom izvansudske nagodbe sadržava korake koje je potrebno pomno slijediti kako bi se ostvarila uspješnost izvansudske nagodbe.

Proces započinje individualnim razgovorom s osumnjičenikom. Provjerava se njegova spremnost na preuzimanje odgovornosti za vlastito ponašanje i na susret s oštećenikom. Svaki postupak podrazumijeva započinjanje individualnog razgovora s osumnjičenikom, kako bi se spriječila ponovna viktimizacija žrtve, ukoliko osumnjičenik odbije suradnju. Do razgovora dolazi nakon što je počinitelj primio poziv i letak o izvansudskoj nagodbi.

Razgovor započinje pozdravljanjem i predstavljanjem. Informira se osumnjičenika da će razgovor trajati oko sat vremena. Koller–Trbović i sur. (2013) navode kako je jako važno na početku voditi računa o otvaranju („*small talk*“) s kojim se omogućava uspostavljanje kontakta i započinjanje odnosa. Ujedno naglašavaju važnost praćenja neverbalne komunikacije osumnjičenika i/ili roditelja. Slijedi provjeravanje je li je osumnjičenik razumio sadržaj letka te se posrednik nadovezuje na bitne informacije o izvansudskoj nagodbi, primjerice: navodi zakonski okvir, uloge svih sudionika procesa, tijekom izvansudske nagodbe, pravo osumnjičenika na odvjetnika, razlike u odnosu na sudski postupak, naglašava da je riječ o dijalogu te da osumnjičenik ima pravo i mogućnost postavljati pitanja, a cijeli je postupak ili sudjelovanje dobrovoljno. Nadalje, posrednik ističe svoju ulogu kao neutralnu i nepristranu tokom cijelog procesa te naglašava ravnopravnost svih sudionika procesa. Njegova uloga se očituje kroz vođenje razgovora koji mora biti korektan i pošten za obje strane kako bi se došlo do zajedničkog rješenja. Tijekom razgovora pokušava se saznati pozadina samog djela. Osumnjičenik ima priliku verbalizirati posljedice kaznenog djela po njega, ali i po njegovu obitelj. Ispituje se njegova perspektiva događaja i popratne emocije koje su se razvile ovim djelom, ali i osobna procjena vjerojatnosti ponavljanja kaznenog djela. Posrednik usmjerava razgovor na preuzimanje odgovornosti za počinjeno kazneno djelo te moguće načine nadoknade

ili popravljavanja štete. Proces je povjerljiv osim u slučaju ako posrednik bude pozvan na sud kao svjedok, što u Hrvatskoj može biti praksa, dok drugdje nije. Slijedi provjera da li je osumnjičenik već pokušao stupiti u kontakt s oštećenikom i/ili na neki drugi način pokušao umanjiti posljedice kaznenog djela. Završni dio razgovora odnosi se na pripremu osumnjičenika na susret s oštećenikom. Traži se njegovo odobrenje da sve rečeno u početnom djelu razgovora, a što posrednik smatra bitnim se može prenijeti u zajedničkom razgovoru, ako bi bilo potrebno. Slijedi poziv oštećeniku i u slučaju da pristrane, osumnjičenik će biti pozvan na zakazani zajednički susret. Ako postoji potreba, posrednik će obaviti više od jednog razgovora s osumnjičenikom prije zajedničkog susreta. U svakom slučaju, razgovor završava pozdravljanjem te se osumnjičenika obavještava da će pismenim putem ili telefonski dobiti informaciju o mjestu i vremenu susreta s oštećenom stranom (Koller–Trbović i sur., 2013).

3.2.2. Prvi razgovor s oštećenikom

Nakon što osumnjičenik pristane na sudjelovanje u procesu izvansudske nagodbe, poziva se oštećenik na prvi razgovor s posrednikom. Slijed događaja je jako sličan prethodnom koraku, odnosno razgovoru s osumnjičenikom. Tako se primjerice oštećenik poziva i šalje mu se letak s osnovnim informacijama o procesu izvansudske nagode, nakon čega slijedi prvi razgovor s posrednikom. Sve počinje predstavljanjem, pojašnjavanjem uloga, informiranjem o izvansudskoj nagodbi, njezinom tijeku, razlikama u odnosu na regularni sudski postupak, mogućnost angažiranja odvjetnika na vlastiti trošak, provjeravanje da li je sve jasno te naglašavanje načela dobrovoljnosti kroz cijeli proces izvansudske nagodbe. Pojašnjava se i vremensko trajanje, kao i uloga neutralnosti i nepristranosti koju posrednik ima u ovom procesu te poštivanje općih pravila komunikacije.

Međutim, kako navodi Koller–Trbović i sur. (2013) ipak, ovaj razgovor ima i određene specifičnosti, a riječ je o razgovoru o konkretnom kaznenom djelu. Oštećeniku se daje mogućnost da bez zadržke verbalizira emocije koje su se razvile nakon počinjenog kaznenog djela. Pruža joj se potpora i podrška da prepriča svoju stranu priče, odnosno da svojim riječima prepriča događaj. Pokušava se saznati kako je sve to djelovalo na oštećenu stranu i koje posljedice ona trpi nakon tog djela. Posrednik empatički pristupa oštećenoj strani i vodi razgovor prema očekivanjima koja oštećena strana ima u odnosu na osumnjičenika. Potiče se oštećenika da slobodno iznese ideje o materijalnoj i/ili emocionalnoj nadoknadi za koje smatra da će ukloniti ili barem ublažiti štetu nanесenu kaznenim djelom. Ukoliko posrednik procjeni da su posljedice na oštećeniku ostavile ozbiljan trag te da je ovim djelom narušeno njegovo

svakodnevno funkcioniranje ili oštećenik verbalizira teškoće koje mu se javljaju kao rezultat posljedice kaznenog djela, posrednik će ga informirati o institucijama gdje oštećenik može potražiti pomoć za svoje probleme.

U završnom djelu razgovora, oštećenik se upoznaje s daljnjim tijekom procesa te se naglašava mogućnost zajedničkog susreta s osumnjičenikom. Ukoliko oštećenik pristane sudjelovati, kreće njegova priprema na susret s drugom stranom. Tom prilikom rješavaju se strahovi, dvojbe koje muče oštećenika i nelagoda kao popratna emocija susreta. Još jedanput se naglašava cilj susreta, i mogućnost postavljanja pitanja, a sve uz poštivanje osnova korektne komunikacije. Informira se da će se zajednički dogovor, ako dođe do njega, dokumentirati i ako se on izvrši od strane osumnjičenika, obavijestit će se državni odvjetnik kako bi se obustavio kazneni postupak. Isto tako informira ga se o mogućim ishodima državnog odvjetnika ako ne želi pristati na cijeli proces.

Ako oštećena strana nakon svega navedenog, dobrovoljno pristane na proces izvansudske nagodbe, slijedi dogovor za zajednički susret.

3.2.3. Zajednički razgovor osumnjičenika i oštećenika

Zajednički razgovor između osumnjičenika i oštećenika vrši se u Službi za izvansudsku nagodbu uz vođenje educirane osobe - posrednika. Ovaj razgovor može se ostvariti tek kad su provedeni pojedinačni razgovori s osumnjičenikom i oštećenikom tijekom kojeg su obje strane podjednako informirane o izvansudskoj nagodbi te su dobrovoljno pristali na zajednički razgovor.

Kao neposredni izvršitelj cijelog procesa, posrednik ima zahtjevnu ulogu jer se od njega očekuje da kroz cijeli proces održi visoku razinu kompetentnosti, znanja i vještina. Od samog dolaska u čekaonicu, posrednik promatra ponašanje jedne i druge strane što može biti korisno za uvodni dio zajedničkog razgovora. Isto tako, posrednik određuje raspored sjedenja u prostoriji za vrijeme razgovora, a o čemu može ovisiti izbor metode koja će se koristiti.

Vidljivo je kako je proces posredovanja „plodno tlo“ za primjenu raznih metoda i tehnika ovisno od slučaja do slučaja. Tako jedne od brojnih metoda i tehnika koje su razvijene za potrebe medijacije, koriste se i u procesu posredovanja u izvansudskoj nagodbi, a to su: (Koller-Trbović i sur., 2003) *standardna metoda, metoda tandem, metoda zrcala, metoda miješanih parova, pregovaranje oko budućeg ponašanja, metoda poštar, metoda vodeničko kolo i reflektirajući tim*. Istraživanja su pokazala kako je najčešće korištena standardna metoda,

nakon čega slijedi reflektirajući tim, tandem, vodeničko kolo, miješani parovi i dr. (Miroslavljević, Koller–Trbović i Lalić Lukač, 2010). Neke od tehnika koje se koriste u izvansudskoj nagodbi najčešće se odnose na povećanje motiviranosti sudionika, bolje razumijevanje i općenito povećanje učinkovitosti razgovora u svim fazama, a to su: male kreditne ponude, jačanje kompetencija klijenata, intervencijske tehnike i metoda skaliranja (Koller–Trbović i sur., 2003).

Zajednički razgovor ima nekoliko koraka, a sve kreće od ponavljanja pravila i granica komunikacije, pojašnjavanja (još jedanput) uloga svih sudionika i čitavog tijeka procesa (Koller–Trbović i sur., 2003). U ovom početnom djelu razgovora važno je provjeriti ono što je već ranije rečeno kako bi svaka strana usvojila iste informacije. Slijedi prepričavanje događaja iz perspektive jedne i druge strane. Prednost se daje oštećeniku za započinjanje razgovora, a iznimno osumnjičenik „otvara“ razgovor i to na zahtjev ili prijedlog oštećene strane. Pri tome posrednik vodi računa da se poštuju prethodno navedena pravila komunikacije i da se održi korektan odnos. Tijekom razgovora potiče se jednu i drugu stranu na razgovor i postavljanje pitanja kako bi što objektivnije sagledali cijelu situaciju te kako bi obje strane zajednički definirale problem. Ovo je ključna faza u kojoj najčešće dolazi do iskazivanja snažnih emocija te dolazi najčešće do spontane isprike oštećeniku od strane osumnjičenika. Ukoliko se javi potreba, daje se vrijeme da osoba može razmisliti, odlučiti i/ili se savjetovati s drugim stručnjacima.

U ovom dijelu razgovora posrednik ima ulogu usmjeriti obje strane da zajedničkim snagama rade na problemu, a što podrazumijeva traženje mogućih rješenja koje će biti prihvatljivo za jednu i drugu stranu. Pri tome ih se potiče na izražavanje vlastitih očekivanja, odnosno prijedloga za rješenje problema, a na način da oštećenik verbalizira zahtjeve dok osumnjičenik izražava mogućnosti nadoknade štete nanesene kaznenim djelom. Iznesena rješenja rangiraju se na ljestvici u odnosu na procjenu obje strane te se odabire ono rješenje koje najbolje odgovara objema stranama u ovom procesu. Ova faza razgovora rezultira s moguća tri rješenja: ostvarivanje sporazuma, privremen prekid i nastavak u nekom drugom terminu te nepostizanje sporazuma, odnosno neuspješno izvršenje procesa. Ukoliko su osumnjičenik i oštećenik tijekom zajedničkog razgovora došli do zajedničkog rješenja, isto se pismeno dokumentira i potpisuje od strane svih sudionika procesa. Prije samog potpisivanja, još jedanput se provjerava da li obje strane razumiju na koje obveze točno pristaju i jesu li zadovoljne s konačnim ishodom procesa. U pismenom sporazumu se navode, osim definiranja obveza i dogovora, vremenski rok za izvršenje istog, a o čemu su se prethodno usmeno dogovorile obje strane.

Izvršenje sporazuma „zaključava“ se potpisom svih sudionika, a njegovo izvršenje nadzire posrednik stupajući u kontakt s jednom i drugom stranom te sukladno propisanoj proceduri, nakon ispunjenja obveza, okončava proces posredovanja izvansudske nagodbe.

3.3. Prednosti izvansudske nagodbe

Proces izvansudske nagodbe izrazito je pogodan jer donosi brojne prednosti kako za samu žrtvu, tako i za počinitelja i zajednicu općenito. Naravno, da bi se o prednostima moglo komentirati, potrebno je u izvansudskoj nagodbi poštovati sve prethodne kriterije i preduvjete za izbor slučaja za izvansudsku nagodbu, njezinu strukturu i korake procesa te posebno osigurati educirane i kompetentne posrednike. Slijedi pregled prednosti izvansudske nagodbe prema Koller-Trbović i Gmaz–Luški (2006).

- ***Prednost izvansudske nagodbe za oštećenika:***

Oštećenik se u procesu izvansudske nagodbe doživljava kao cjelovita osoba s potpunim pravom iznošenja svog viđenja kaznenog djela. Niti u jednom trenutku ga se ne promatra kroz ulogu svjedoka, već mu se pristupa sa suosjećanjem i empatijom kao osobi koja je oštećena kaznenim djelom. Takav pristup žrtvi daje snagu da ispriča svoje strahove koji su joj se razvili zbog počinjenog kaznenog djela, emocionalno stanje, svoje interese, očekivanja, troškovi koji su je koštali zbog prouzročene štete i potražnju od počinitelja. Ovim pristupom se žrtvi omogućuje da „preskoči“ dugotrajne administrativne poslove i vremenski brže dođe do nadoknade štete, naročito kad je riječ o emocionalnoj nadoknadi što u sudskom postupku najčešće izostaje. Isto tako, možda ono najvažnije, omogućava joj da se suoči s počiniteljem, postavi mu pitanja i riješi neke nedoumice koje su joj se javile nakon počinjenja djela. Ako žrtva pokazuje potrebu za stručnom pomoći, posrednici će informirati žrtvu o mogućim mjestima na kojima može potražiti pomoć.

- ***Prednosti izvansudske nagodbe za počinitelja:***

Kao neformalna sankcija, izvansudska nagodba nudi mogućnost počinitelju da se iskupi za počinjeno kazneno djelo bez formalnog sankcioniranja. Primjerice, ako je proces izvansudske nagodbe bio uspješan, državni odvjetnik donosi odluku o nepokretanju kaznenog postupka, a rezultat je da počinitelj neće biti evidentiran u kaznenom registru, odnosno i dalje se smatra nekažnjavanim. Izvršava se upis njegovog imena samo u pravosudni registar. Kroz razgovor sa žrtvom, počinitelj dobiva uvid u težinu svog djela i posljedice istog na druge, uči alternativna ponašanja, kako se svladati u kritičnim situacijama i sl. te uči preuzimati odgovornost za vlastito

ponašanje. Isto tako, ulaže napore u promišljanju načina nadoknade štete do kojih dolazi zajedno sa oštećenom stranom. Proces posredovanja ima zaista edukativnu svrhu jer omogućuje da počinitelj „uđe“ u ulogu žrtve i da istinski razumije kako je njegovo djelo uzrokovalo brojne negativne posljedice. Zaključujemo da je proces i preventivnog karaktera te ima puno jači utjecaj na počinitelja i njegovo buduće ponašanje od krutog i hladnog sudskog postupka.

- ***Prednosti izvansudske nagodbe za zajednicu***

Prednost izvansudske nagodbe za društvo promatra se kroz ekonomsku/financijsku isplativost, učinkovitost smanjenja stope recidivizma i ostvarenja mira zajedničkog života u budućnosti. U procesu izvansudske nagodbe jedan od ciljeva je riješiti konflikt i osigurati da oštećenik i počinitelj dođu do rješenja na obostrano zadovoljstvo. U slučaju pokretanja kaznenog postupka konflikt se prekida odlukom neke treće osobe (suca), no ne možemo govoriti da se nužno i riješio. Nadalje, proces izvansudske nagodbe traje puno kraće od regularnog sudskog postupka i zahtjeva manje troškova koji proizlaze iz državnog, odnosno društvenog budžeta. Isto tako, evaluacija izvansudske nagodbe u Austriji i Njemačkoj, zemljama koje dulje vrijeme provode u praksi izvansudsku nagodbu, pokazuje da je stopa recidivizma značajno manja od regularnih klasičnih sankcija. Time se potvrđuje značaj izvansudske nagodbe u prevenciji recidivizma.

Očigledno kako izvansudska nagodba ima brojne prednosti kako za samu žrtvu i počinitelja tako i za zajednicu, općenito.

Kako bismo provjerili uspješnost ove neformalne sankcije u Republici Hrvatskoj, u sljedećim poglavljima slijede ciljevi, očekivanja te rezultati provedenog istraživanja.

4. CILJEVI, PROBLEM I HIPOTEZE ISTRAŽIVNJA

Brojna istraživanja ukazuju na uspješnost medijacije između žrtve i počinitelja kaznenog djela (izvansudske nagodbe) kad je riječ o mladima u sukobu sa zakonom. Kako je prethodno i navedeno, izvansudska nagodba u Hrvatskoj se počela primjenjivati 2003. godine, u svega tri grada. Međutim, potreba za ovom neformalnom mjerom dovodi do njezine ekspanzije širenja na ostale gradove u Republici Hrvatskoj i danas je pristuna u 21 gradu. Također, Zakonom o sudovima za mladež, kako je već rečeno, ova alternativna mjera uvedena je kao zasebna posebna obveza, jedina koja se primjenjuje samo u prethodnom postupku u okviru uvjetovanog oportuniteta.

Praćenje uspješnosti procesa i vrednovanje rezultata premisa je svake mjere čiji je cilj unaprjeđenje kvalitete i učinkovitosti rada i postupanja prema mladima.

Stoga, osnovni cilj ovog istraživanja jest ispitati uspješnost izvansudske nagodbe u odnosu na proces provođenja mjere i njezin ishod tijekom 2015. godine. Njezina uspješnost provjeravati će se u odnosu na kriterije vezane uz osumnjičenika (počinitelja kaznenog djela) i oštećenika (žrtva kaznenog djela), tijek i način procesa izvansudske nagodbe te ishod samog procesa.

S obzirom na cilj istraživanja postavljeni su sljedeći specifični ciljevi:

P1: Provjeriti kriterije za nalažanje izvansudske nagodbe na razini državnog odvjetništva,

P2: ispitati obilježja procesa izvansudske nagodbe,

P3: provjeriti rezultate izvansudske nagodbe,

P4: ispitati postotnu učestalost recidivizma počinitelja nakon okončanja izvansudske nagodbe.

Iz specifičnih ciljeva, definirane su sljedeće hipoteze:

H1: Očekuje se da se izvansudska nagodba primjenjuje u skladu s postojećim, definiranim zakonsko-stručnim kriterijima.

H2: Očekuje se da oko 90% počinitelja pristaje sudjelovati u procesu izvansudske nagodbe.

H3: Očekuje se da se sporazum postiže u oko 80% slučajeva.

H4: Očekuje se da se standardna metoda koristi u oko 90% slučajeva.

H5: Očekuje se da će u svim ispitanim gradovima, uspješnost provedenih postupaka procesa izvansudske nagodbe biti u približno 80% slučajeva.

H6: Očekuje se da su isprika i materijalna nadoknada ključni načini nadoknade u oko 60% slučajeva.

H7: Očekuje se da je postotna učestalost recidivizma kod maloljetnih i mlađih punoljetnih počinitelja kaznenih djela uključenih u izvansudsku nagodbu oko 15%.

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

5.1. Uzorak ispitanika

Službe za izvansudsku nagodbu su u svim gradovima (21) bile zamoljene da u određenom roku (do srpnja 2016.) dostave podatke temeljem upućenog upitnika radi provođenja istraživanja o uspješnosti izvansudske nagodbe za mlade u sukobu sa zakonom tijekom 2015. godine u Hrvatskoj. Do tog roka pristigli su podaci iz 11 službi, a to su: Split, Šibenik, Zadar, Rijeka, Krapina, Zagreb, Sisak, Čakovec, Varaždin, Slavonski Brod i Vukovar te je na taj način formiran uzorak ispitanika u koji su ušli svi maloljetni i mlađi punoljetni počinitelji kaznenih djela koji su sudjelovali u procesu izvansudske nagodbe tijekom 2015. godine. Dva grada (Bjelovar i Dubrovnik) javila su da u 2015. godini nisu imali niti jedan slučaj u procesu izvansudske nagodbe.

Istraživanje je provedeno s prigodnim uzorkom od 110 ispitanika ($N=110$), odnosno sudionika (osumnjičenika) procesa izvansudske nagodbe. Riječ je o podacima dobivenim iz navedenih gradova jer su isti, odnosno njihove Službe za izvansudsku nagodbu dostavile u zadanom roku popunjene upitnike, dok ostali gradovi nisu ispoštovali vremenski period.

U odnosu na gradove, najviše ispitanika sudjelovalo je u procesu izvansudske nagodbe u Zagrebu koji prednjači pred ostalim gradovima sa 31 završena slučaja. Kao što je i u Tablici 2. vidljivo, nakon Zagreba u broju slučajeva slijedi Rijeka sa dvostruko manje ispitanika (15), zatim Zadar (12), Vukovar (11), Virovitica (10), Split (9), Šibenik (7), Slavonski Brod (6), Sisak (4), Čakovec (3) i Krapina (2). Podaci i ne čude, s obzirom na veličinu grada, mada nije riječ o pravilnoj krivulji (primjerice Split).

Tablica 2. Broj izvansudskih nagodbi po gradovima

Grad	f	%
Zagreb	31	28,18
Rijeka	15	13,64
Zadar	12	10,91
Vukovar	11	10,00
Virovitica	10	9,09
Split	9	8,18
Šibenik	7	6,36
Slavonski Brod	6	5,45
Sisak	4	3,64
Čakovec	3	2,73
Krapina	2	1,82
Ukupno	110	100,00

5.2. Instrumentarij

Kako bi se ostvarila cilj i svrha rada i odgovorilo na specifične ciljeve korišten je Upitnik za provjeru uspješnosti izvansudske nagodbe, konstruiran i korišten u prethodim istraživanjima uspješnosti procesa posredovanja (Kovačić, 2008; Mirosavljević, Koller-Trbović i Lalić Lukač, 2010). Upitnik sadržava 30 pitanja/varijabli koja pokrivaju osnovna područja značajna za provjeru procesa i ishoda izvansudske nagodbe. To se odnosi na: kriterije upućivanja vezane uz obilježja osumnjičenika, kriterije upućivanja vezane za kazneno djelo, obilježja tijeka procesa izvansudske nagodbe, odluku državnog odvjetništva i recidivizam osumnjičenika. Prikaz upitnika nalazi se u prilogu (*Privitak 1.*) ovog rada.

Podaci o osumnjičeniku dobiveni su temeljem sljedećih varijabli:

- Spol
- Dob
- Obrazovno – profesionalni status
- Boravište/nadležni Centar za socijalnu skrb
- Raniji tretman u CZSS
- Uz izvansudsku nagodbu izrečena još neka mjera.

Podaci vezani uz kazneno djelo prikupljeni su na temelju sljedećih varijabli:

- Vrsta kaznenog djela
- Broj ranije počinjenih kaznenih djela
- Samostalno ili u suučesništvu počinjeno kazneno djelo
- Mjesto počinjenja kaznenog djela
- Tko je prijavio kazneno djelo
- Posljedice kaznenog djela na žrtvu.

Podaci o tijeku procesa posredovanja dobiveni su temeljem sljedećih varijabli:

- Dobrovoljno sudjelovanje osumnjičenika
- Broj susreta/ razgovora s osumnjičenikom prije zajedničkog susreta
- Vrsta korištene metode u zajedničkom susretu
- Postignut sporazum
- Razlozi zbog kojih nije došlo do sporazuma.

Podaci o uspješnom procesu izvansudske nagodbe prikupljeni su u odnosu na sljedeće varijable:

- Uspješnost procesa izvansudske nagodbe
- Trajanje uspješno provedenih procesa izvansudske nagodbe
- Način popravka/ nadoknade štete počinjene kaznenim djelom.

Podaci o neuspješnom procesu izvansudske nagodbe prikupljeni su u odnosu na sljedeće varijable:

- Razlozi neuspješnosti procesa izvansudske nagodbe
- Trajanje neuspješno provedenih procesa izvansudske nagodbe.

Podaci o odluci državnog odvjetništva nakon procesa izvansudske nagodbe dobiveni su temeljem sljedeće varijable:

- Odluka državnog odvjetnika.

Podaci o recidivizmu prikupljeni su na temelju sljedećih varijabli:

- Recidivizam nakon procesa izvansudske nagodbe
- Evidencija počinitelja u CZSS nakon procesa izvansudske nagodbe.

5.3. Postupak provođenja istraživanja

Podaci su prikupljeni opisanim upitnikom na način da su posrednici iz Splita, Šibenika, Zadra, Rijeke, Krapine, Zagreba, Siska, Čakovca, Slavonskog Broda i Vukovara mailom ili poštom dostavili popunjene upitnike. Posrednici iz Gospića, Pule, Karlovca, Varaždina, Požege i Osijeka nisu u zadanom roku dostavili svoje podatke pa isti nisu niti korišteni za ovo istraživanje. U Stručnoj službi za izvansudsku nagodbu Zagreb, upitnike je ispunila studentica, odnosno autorica ovog diplomskog rada koju je mentorica za to prethodno pripremila. Ostali podaci dostavljeni su putem elektroničke pošte te putem pošte od strane posrednika u periodu od travnja do srpnja 2016. godine. Prije samog ispunjavanja upitnika, svi posrednici su bili obavješteni o svrsi njegovog ispunjavanja, odnosno da će se podaci koristiti u svrhu izrade diplomskog rada te je istim putem zajamčena anonimnost svih sudionika procesa izvansudske nagodbe tijekom 2015. godine.

Za ispunjavanje upitnika bilo je potrebno je odvojiti oko 15 minuta.

5.4. Poštivanje etičkih načela u istraživanju

Etička načela koja su se poštivala u ovom radu su: informiranost posrednika o cilju i svrsi istraživanja, dobrovoljnost posrednika za sudjelovanje, anonimnost i povjerljivost podataka

koji se odnose na počinitelja i žrtvu te mogućnost dobivanja rezultata istraživanja na uvid. U svrhu zaštite osobnih podataka maloljetnika, odnosno mladih punoljetnih počinitelja, upitnici su šifrirani na način da se šifra počinitelja sastojala od prvog i trećeg slova počiniteljevog imena i prezimena. Na isti način zaštićeni su i podaci posrednika, to jest šifra posrednika sadržavala je isto prvo i treće slova njegovog imena i prezimena. Primjer za oba slučaja: Ana Modrić-šifra je: AAMD.

I u ovom istraživanju temeljni istraživači izazov odnosio se, prema Willing (2008) na održavanje balansa između dva etička načela: ne nanošenja štete i promicanje dobrobiti, odnosno mogućnost širenja znanja o ovoj tematici, a koja može pridonijeti općem dobru. U skladu s navedenim, vodili smo računa o poštivanju nekih ključnih dokumenata za istraživače ovog područja, a odnose se na Etički kodeks socijalnih pedagoga (2004) i Etički kodeks Sveučilišta u Zagrebu (2007). U svakom slučaju, način prikupljanja i prezentacije podataka ne predstavlja neku ugrožavajuću situaciju bilo za sudionike procesa posredovanja bilo za posrednike.

5.5. Metode obrade podataka

Kako bi se odgovorilo na specifične ciljeve u ovom radu korišten je kvantitativan pristup. Nakon popunjavanja upitnika od strane posrednika, podaci su uneseni u bazu u računalnom programu SPSS te su obrađeni na temelju osnovnih statističkih parametara, odnosno na razini apsolutnih i relativnih frekvencija u svrhu deskripcije rezultata.

Rezultati su prikazani u sljedećem poglavlju prema područjima kako su postavljena u Upitniku: podaci o osumnjičeniku, podaci o kaznenom djelu, podaci o procesu tijeka izvansudske nagodbe, podaci o uspješnom procesu procesa izvansudske nagodbe, podaci o neuspješnom procesu izvansudske nagodbe, podaci o odluci državnog odvjetništva i podaci o recidivizmu.

6. Rezultati

6.1. Podaci o osumnjičeniku

Podaci o osumnjičeniku dobiveni su na temelju sljedećih varijabli: spol osumnjičenika, dob osumnjičenika, obrazovno-profesionalni status osumnjičenika, boravište osumnjičenika/nadležni centar za socijalnu skrb, raniji tretman u centru za socijalnu skrb te izrečena posebna obveza uz izvansudsku nagodbu.

Tablica 3. Spol osumnjičenika

Spol osumnjičenika	F	%
Muško	99	90,00
Žensko	11	10,00
Ukupno	110	100,00

Iz Tablice 3. vidljivo je da od ukupno 110 osumnjičenika njih 99 (90%) su osobe muškog spola, dok ostatak, od svega 11 osoba (10%), čini ženski spol. Ovaj podatak ide u prilog brojnim istraživanjima u kojima se došlo do zaključka da je kriminalitet ženskih osoba po opsegu značajno manji u odnosu na kriminalitet muških počinitelja (Singer, Kovčo – Vukadin i Cajner–Mraović, 2002). Prema Državnom zavodu za statistiku 2015. godine broj prijavljenih maloljetnih ženskih osoba iznosio je 11%. Očigledno takva situacija odražava se i kad je riječ o procesu izvansudske nagodbe gdje muški spol prednjači pred djevojkama kod primjene izvansudske nagodbe, kao i u kriminalitetu općenito.

Tablica 4. Dob osumnjičenika

Dob osumnjičenika	f	%
14	2	1,82
15	4	3,64
16	16	14,55
17	37	33,64
18	7	6,36
19	19	17,27
20	16	14,55
21	8	7,27
Ukupno	110	100,00

Iz Tablice 4. vidljivo je da su od ukupno 110 ispitanika maloljetnici zastupljeni u 56% slučajeva. Najviše ih je bilo uključeno u proces posredovanja mladih s navršениh 17 godina života (34%). Ipak, maloljetni osumnjičenici, u odnosu na mlađe punoljetnike, čine tek neznatnu razliku u zastupljenosti, ako uzmemo u obzir da je mlađih punoljetnika u procesu izvansudske nagodbe tijekom 2015. godine sudjelovalo čak 46%.

Ovaj podatak ukazuje na značajnu orijentaciju prema mlađim punoljetnicima kad je riječ o činjenju kaznenih djela i primjeni ove neformalne sankcije.

Tablica 5. Obrazovno profesionalni status osumnjičenika

Obrazovno profesionalni status osumnjičenika	f	%
Pohađa školu	71	64,55
U radnom odnosu	14	12,73
Nezaposlen	13	11,82
Nema podataka	10	9,09
Rad na crno	2	1,82
Ukupno	110	100,00

Najveći postotak osumnjičenika (64,5%) pohađa školu ili fakultet što i ne čudi s obzirom da je riječ o mladima do navršene 21. godine života. Zabrinjavajući podatak svakako se odnosi na to da je čak 11, 8% mladih nezaposleno, a što može predstavljati pojačan rizik za buduće kriminalno ponašanje. U odnosu na podatke iz tablice 4., vidljivo je kako se dobna granica osumnjičenika pomiče u smjeru odraslosti pa i ne čudi podatak da je čak 12,7% mladih u radnom odnosu. Ovaj podatak je od izuzetne važnosti za razumijevanje načina popravka štete počinjene kaznenim djelom, odnosno dogovorenog sporazuma.

Tablica 6. Boravište osumnjičenika/nadležni Centar za socijalnu skrb

Boravište osumnjičenika	f	%
Benkovac	1	0,91
Brač	1	0,91
Centar Zagreb	4	3,64
Čakovec	3	2,73
Črnomerec	4	3,64
Dugo Selo	1	0,91
Gospić	1	0,91

Imotski	1	0,91
Ivanić Grad	2	0,91
Krapina	2	1,82
Makarska	1	0,91
Maksimir	4	3,64
Novi Zagreb	1	0,91
Osijek	4	3,64
Peščenica	1	0,91
Petrinja	1	0,91
Pitomača	1	0,91
Podsused	2	1,82
Popovača	1	0,91
Požega	1	0,91
Rijeka	13	11,82
Samobor	1	0,91
Sesvete	4	3,64
Sisak	3	2,73
Slavonski Brod	6	5,45
Split	6	5,45
Susedgrad	1	0,91
Šibenik	7	6,36
Trešnjevka	3	2,73
Velika Gorica	4	3,64
Vinkovci	3	2,73
Virovitica	8	7,27
Vukovar	2	1,82
Zadar	10	9,09
Županja	2	1,82

Ukupno	110	100,00
---------------	------------	---------------

Iz tablice 6. vidljiva su šarolika mjesta boravišta, odnosno dosta širok raspon različitih nadležnih centara za socijalnu skrb što ide u prilog tome da se radi na povezivanju i izgradnji mreža ustanova i institucija koji se bave problematikom mladih. Samim time vidljivo je kako izvansudska nagodba kao učinkovita alternativna mjera nije samo za velike gradove, odnosno neprepoznata od strane manjih gradova.

Kako bi bolje promotrili mjesto stanovanja mladih osumnjičenika, podijelili smo boravišta u 4 kategorije, odnosno regije Republike Hrvatske:

Južni i srednji Jadran – (N=27, 25%) – Benkovac (1), Brač (1), Imotski (1), Makarska (1), Split (6), Šibenik (7), Zadar (10)

Sjeverni Jadran i Lika- (N=14, 12%) – Rijeka (13), Gospić (1)

Središnja i sjeverna Hrvatska- (N=43, 39%) – Centar Zagreb (4), Čakovec (3), Črnomerec (4), Dugo Selo (1), Ivanić Grad (2), Krapina (2), Maksimir (4), Novi Zagreb (1), Peščenica (1), Petrinja (1), Pitomača (1), Podsused (2), Popovača (1), Samobor (1), Sesvete (4), Sisak (3), Susedgrad (1), Trešnjevka (3), Velika Gorica (4).

Slavonija- (N= 26, 24 %) – Osijek (4), Slavonski Brod (6), Vinkovci (3), Vukovar (2), Županija (2), Virovitica (8) i Požega (1).

Očigledno kako se najvećem broju osumnjičenika mjesto stanovanja nalazi u kontinentalnom djelu Hrvatske (39%). Podatak i ne čudi ako uzmemo u obzir da najviše populacije živi na tom području. Međutim, treba imati na umu da je i učestalost izvansudske nagodbe po različitim djelovima Hrvatske vrlo raznolika što je zasigurno i posljedica senzibiliziranosti državnih odvjetnika za mladež za primjenu ove mjere. Valja napomenuti kako službe za izvansudsku nagodbu postoje u drugim gradovima (Osim Zagreba, Splita i Osijeka) tek od 2014.godine, pa u nekim sredinama još nisu dovoljno prepoznate. Slijedi, po mjestu boravišta osumnjičenika, južni i srednji Jadran s 27%, zatim Slavonija s jednim boravištem manje u odnosu na Dalmaciju (26%), te Sjeverni Jadran i Lika sa znatno manjim postotkom boravišta s obzirom na prethodne tri regije (12%).

Tablica 7. Raniji tretman u Centru za socijalnu skrb

Raniji tretman u Centru za socijalnu skrb	f	%
Ne	88	80,00
Da	22	20,00
Ukupno	110	100,00

Iz Tablice 7. vidljivo je kako su prema osumnjičenicima u 20% slučajeva već ranije primjenjivane intervencije od strane centara za socijalnu skrb. Podatak je zanimljiv iz razloga što je jedan od kriterija za primjenu izvansudske nagodbe prema maloljetnicima, odnosno mlađim punoljetnicima da prethodno nisu iskazivali probleme u ponašanju to jest da im nije upućivana mjera pomoći i zaštite. Očigledno je kako društvo, odnosno u ovom slučaju državno odvjetništvo, naginje alternativnim metodama u odnosu na mlade počinitelje ukoliko se ne radi o težim problemima, te iz tog razloga predlažu proces izvansudske nagodbe. S druge strane, u čak 80% slučajeva, prema osumnjičenicima nije primjenjivana intervencija, odnosno nisu bili obuhvaćeni tretmanom od strane centra za socijalnu skrb. Navedeno ide u prilog činjenici da je za primjenu izvansudske nagodbe poželjno da je riječ o prvom deliktu, ali ne i nužan uvjet koji isključuje njezinu primjenu u slučajevima recidivizma.

Tablica 8. Izrečena posebna obveza uz izvansudsku nagodbu

Izrečena posebna obveza uz izvansudsku nagodbu	f	%
Ne	106	96,36
Da	4	3,64
Ukupno	110	100,00

U tablici 8. vidljivo je kako se za čak 96% slučajeva državno odvjetništvo odlučilo samo za upućivanje osumnjičenika u Stručne službe za izvansudsku nagodbu kao dostatnu mjeru za

počinjeno kazneno djelo. Moguće je da ovaj podatak govori o povjerenju državnog odvjetništva u izvansudski postupak i medijaciju općenito, kao samostalnoj i uspješnoj posebnoj obvezi u radu s mladima u sukobu sa zakonom, ali i problemima s kojima se državnik odvjetnik susreće kod nalaganja dvije ili više posebnih obveza, posebno kad maloljetnik jednu od njih ne izvrši.

6.2. Podaci o kaznenom djelu

Podaci o kaznenom djelu prikupljeni su na temelju sljedećih varijabli: vrste kaznenog djela, broj ranije počinjenih kaznenih djela, suučesništvo, mjesto počinjenja kaznenog djela i osoba koja je prijavila kazneno djelo.

Tablica 9. Vrsta kaznenog djela

Vrsta kaznenog djela	f	%
Čl. 117 (<i>Tjelesna ozljeda</i>)	23	20,9
Čl. 118 (<i>Teška tjelesna ozljeda</i>)	11	10,00
Čl. 139 (<i>Prijetnja</i>)	2	1,82
Čl. 140 (<i>Nametljivo ponašanje</i>)	1	0,91
Čl. 155 (<i>Bludnje radnje</i>)	1	0,91
Čl. 178 (<i>Povreda privatnosti djeteta</i>)	2	1,82
Čl. 227 (<i>Izazivanje prometne nesreće u cestovnom prometu</i>)	5	4,55
Čl. 228 (<i>Krađa</i>)	19	17,27
Čl. 229 (<i>Teška krađa</i>)	19	17,27
Čl. 235 (<i>Oštećenje tuđe stvari</i>)	21	19,09
Čl. 236 (<i>Prijevarena</i>)	2	1,82
Čl. 238 (<i>Zlouporaba osiguranja</i>)	1	0,91
Čl. 243 (<i>Iznuda</i>)	1	0,91
Čl. 244 (<i>Prikrivanje</i>)	1	0,91
Čl. 315 (<i>Napad na službenu osobu</i>)	1	0,91

Ukupno	110	100,00
---------------	------------	---------------

Kaznena djela koju su počinili maloljetnici i mlađi punoljetnici, a koja su bila predmet izvansudske nagodbe tijekom 2015. godine, variraju kroz sedam glava kaznenog zakona (NN 125/11).

Iz Tablice 9. vidljivo je kako prevladavaju imovinski delikti (58%) i to: teška krađa i krađa, pojedinačno sa 17%, oštećenje tuđe stvari 19%, prijevara 2%, te zlouporaba osiguranja, iznuda i prikrivanje, pojedinačno zastupljeni svaki sa 1%. Dobiveni podaci odgovaraju dosadašnjim saznanjima o delinkvenciji mladih, odnosno da mladi čine najčešće kaznena djela protiv imovine. Po zastupljenosti slijede nasilni delikti (32%) i to: tjelesna ozljeda 21%, teška tjelesna ozljeda 10% i napad na službenu osobu 1%.

Navedeni podaci idu u prilog činjenici da i kad je riječ o teškim kaznenim djelima daje se prilika za primjenu izvansudske nagodbe, odnosno potvrđuje da ova neformalna sankcija nije „kreirana“ za beznačajne delikte.

Ostala kaznena djela sa značajno manjom zastupljenošću počinjena od strane maloljetnika i mlađih punoljetnika ukazuju na široku lepezu kaznenih djela prema kojima postoji mogućnost primjene izvansudske nagodbe.

Navedena kaznena djela su u 85% slučajeva bila ujedno i prvo kazneno djelo osumnjičenicima. Kako je u tablici 10. prikazano, tek u 15% slučajeva mladima su ona predstavljala drugo počinjeno kazneno djelo. Iz navedenog proizlazi kako nijedan osumnjičenik koji je sudjelovao u procesu izvansudske nagodbe tijekom 2015., nije počinio više od sveukupno dva kaznena djela. Tome ide u prilog činjenica da je za primjenu izvansudske nagodbe poželjno, ali i ne nužno da počinjeno kazneno djelo bude prvo, ali da recidivisti nisu isključeni za ovu alternativnu mjeru.

Tablica 10. Počinjeno kazneno djelo je osumnjičeniku

Počinjeno kazneno djelo je osumnjičeniku	f	%
Prvo	94	85,45
Drugo	16	14,55

Treće i više	0	00,00
Ukupno	110	100,00

Iz tablice 11. vidljivo je kako je u 65% slučajeva osumnjičenik kaznena djela izvršio samostalno. Brojna istraživanja su pokazala kako se maloljetnički kriminalitet češće vrši u društvu, odnosno u suučesništvu, što se u ovom slučaju ne može potvrditi. Ovaj podatak može se okarakterizirati kao zabrinjavajući ako uzmemo u obzir da se nerijetko zastupa mišljenje da mladi koji čine samostalno kaznena djela imaju negativniju kriminološku prognozu u odnosu na mlade počinitelje koji ih čine u suučesništvu (Singer i Mikšaj – Todorović, 1993). No, vjerojatno su i kriteriji utjecali jer je preporuka da se radi o jednom počinitelju i jednoj žrtvi, mada nije uvjet.

Tablica 11. Kazneno djelo je osumnjičenik počinio

Kazneno djelo je osumnjičenik počinio	f	%
Sam	71	64,55
S jednom osobom	15	13,64
S dvije osobe	11	10,00
S tri i više	13	11,82
Ukupno	110	100,00

Prema mjestu počinjenja kaznenog djela, u tablici 12. vidljivo je da su u 80% slučajeva osumnjičenici kazneno djelo izvršili u mjestu boravišta. Ostatak, odnosno u 20% slučajeva osumnjičenici su izvršili kaznena djela izvan mjesta življenja.

Tablica 12. Mjesto počinjenja kaznenog djela

Mjesto počinjenja kaznenog djela	f	%
U mjestu boravišta	88	80,00
Izvan mjesta boravišta	22	20,00
Ukupno	110	100,00

U više od polovice slučajeva (58%) sama žrtva prijavila je kazneno djelo koje je izvršeno na njenu štetu. Kako je i prikazano u tablici 13., nakon žrtve najveći broj prijava uslijedio je od strane policije i to u 30% slučajeva, dok ostatak čine bolnica i neki drugi izvori koji su u neznatnoj razlici po broju prijavljenih kaznenih djela.

Tablica 13. Osoba/institucija koja je prijavila kazneno djelo

Osoba/institucija koja je prijavila kazneno djelo	f	%
Žrtva	64	58,18
Policija	33	30,00
Bolnica	6	5,45
Drugi	7	6,36
Ukupno	110	100,00

6.3. Podaci o tijeku procesa izvansudske nagodbe

Podaci o tijeku procesa izvansudske nagodbe prikupljeni su na temelju sljedećih varijabli: dobrovoljno sudjelovanje osumnjičenika, broj susreta/razgovora s osumnjičenikom prije zajedničkog susreta, vrsta korištene metode pri zajedničkom susretu, postignut sporazum, te razlozi zbog kojih nije došlo do sporazuma.

Tablica 14. Dobrovoljno sudjelovanje osumnjičenika

Dobrovoljno sudjelovanje osumnjičenika	f	%
Da	107	97,27
Ne	3	2,73
Ukupno	110	100,00

Kako je i u prethodnom dijelu ovog rada opisano, za početak procesa izvansudske nagodbe prvo se kontaktira osumnjičenika kako bi se dobila njegova suglasnost za sudjelovanjem. Iz tablice 14. vidljivo je kako u 97% slučajeva, osumnjičenik dobrovoljno pristaje na proces izvansudske nagodbe. U takvom slučaju govorimo o osumnjičenicima koji su preuzeli odgovornost za počinjeno kazneno djelo te štetu nastalu tim djelom žele ispraviti dogovorno sa žrtvom kroz proces posredovanja. Od ukupno 110 osumnjičenika, njih troje (3%) nije pristalo na ovakav način suočiti se s kaznenim djelom i žrtvom, odnosno nisu pristali na sudjelovanje u procesu izvansudske nagodbe. U ovom slučaju, uglavnom se radi o osumnjičenicima koji sudskim putem žele dokazati nevinost za počinjeno kazneno djelo ili se pak ne žele susreti s oštećenom stranom. Ipak, tako visoki postotak sudjelovanja osumnjičenika tijekom 2015. godine u navedenim gradovima govori o kvaliteti rada državnih odjetnika i poštivanja kriterija predlaganja ove posebne obveze, kao i posrednika u procesu provedbe izvansudske nagodbe.

Tablica 15. Broj susreta/razgovora s osumnjičenikom

Broj susreta/ razgovora s osumnjičenikom prije zajedničkog razgovora	f	%
1	85	79,44
2	21	19,62
3	1	0,94
Ukupno	107	100,00

Od ukupno 107 osumnjičenika koji su dobrovoljno pristali sudjelovati u procesu (tablica 15), u većini slučajeva (79%) se ostvario samo jedan susret ili razgovor između posrednika i osumnjičenika, a prije provođenja zajedničkog razgovora. U situacijama kad je bilo potrebno provesti dva ili tri razgovora (21%) moguće je da se radilo o pripremi osumnjičenika. No, konstatira se da se u petini slučajeva provodi više od jednog individualnog susreta/razgovora, što je u skladu s teorijskim smjenicama za provedbu ove mjere.

Kako ne znamo točan broj oštećenika koji su sudjelovali u procesu izvansudske nagodbe, a da bismo saznali vrstu korištene metode pri zajedničkom susretu, usmjerili smo se isključivo na broj osumnjičenika koji su pristali na proces posredovanja. Na isti način analizirali smo i preostale tablice. Razlog nepoznanice ovog podatka opisan je u poglavlju *ograničenja istraživanja*.

Tablica 16. Vrsta korištene metode u zajedničkom susretu

Vrsta korištene metode u zajedničkom susretu	f	%
Standardna metoda	86	80,37
Nema podataka	14	13,08
Metoda poštar	3	2,80
Metoda vođeničko kolo	2	1,87
Drugo	1	0,93
Metoda tandem	1	0,93
Ukupno	107	100,00

U tablici 16. analizirane su neke od ključnih medijacijskih metoda specifične za proces izvansudske nagodbe. Vrijedno je spomenuti da se pri interpretaciji ovih podataka nije uzelo u obzir je li ostvaren ishod samog procesa, odnosno da li je sporazum postignut ili ne.

Vidljivo je kako je u većini slučajeva (80%) korištena standardna metoda. S obzirom da ova metoda predstavlja temeljne vrijednosti procesa izvansudske nagodbe, što se primjerice odnosi na poštivanje načela vođenja razgovora prema dogovorenim, standardiziranim koracima i strukturi zajedničkog razgovora kao u posredovanju, ne čudi izbor ove metode, ali i zbog

činjenice da su posrednici najbolje educirani u primjeni te metode. Nadalje, slijedi metoda poštar čija primjena tijekom 2015. godine je bila svega u 3% procesa. Obrazloženje ovako niske zastupljenosti u primjeni ove metode leži u činjenici da ona ne omogućuje neposredan već posredan razgovor sudionika što je u suprotnosti težnji procesa izvansudske nagodbe, a to je ostvarenje zajedničkog razgovora, te neposredni susret između osumnjičenika i oštećene strane. Nakon nje slijedi vodeničko kolo čija primjena je karakteristična kad je riječ o više osumnjičenika kaznenog djela. Najmanja zastupljenost je bila u primjeni metoda tandem i neka druga metoda. Neke od metoda i tehnika čije korištenje tijekom zajedničkog razgovora u procesu izvansudske nagodbe tijekom 2015. godine nije evidentirano odnosi se na : Pregovaranje oko budućeg ponašanja, metoda miješanih parova i metoda zrcala.

Međutim, ne smijemo zanemariti podatak koji govori da u 13% slučajeva nema informacija o tome koja metoda se koristila tijekom zajedničkog razgovora.

Tablica 17. Postignut sporazum

Postignut sporazum	f	%
Da	75	70,09
Ne	32	29,91
Ukupno	107	100,00

Kod osumnjičenika koji su pristali sudjelovati u procesu na zajedničkom razgovoru u 70% slučajeva došlo je do postignutog sporazuma između njih i oštećene strane (tablica 17). U 32% slučajeva nije došlo do postignutog sporazuma, a razlog leži u nemogućnosti dogovora između jedne i druge strane, detaljnije opisan u sljedećoj tablici te postotak oštećenika koji nisu pristali na sudjelovanje, a koji je nepoznat u ovom radu.

Tablica 18. Razlozi zbog kojih nije došlo do sporazuma

Razlozi zbog kojih nije došlo do sporazuma	f	%
Nije održan zajednički susret zbog nedolaska osumnjičenika ili oštećenika	12	37,50
Oštećenik ne vidi vlastiti interes u sklapanju sporazuma	10	31,25
Osumnjičenik ne prihvaća zahtjeve oštećenika	6	18,75
Nešto drugo	4	12,50
Ukupno	32	100,00

Kako je u prethodnoj tablici 18. prikazano, u 30% slučajeva nije došlo do postignutog sporazuma između osumnjičenika i oštećene strane. Razlog tome u najvećoj mjeri leži u činjenici da nije održan zajednički susret zbog nedolaska jedne ili druge strane (38%). U nešto manje slučajeva (31%) do sporazuma nije došlo jer oštećenik nije pronašao korist od sklapanja dogovora. Do istog, u 19% slučajeva dolazi zbog osumnjičenika koji ne prihvaća zahtjeve oštećenika u okviru nadoknade štete počinjene kaznenim djelom. Pri tome, najčešće osumnjičeniku nisu bili prihvatljivi zahtjevi oštećenika. U četiri slučaja osumnjičenik i oštećenik tijekom zajedničkog razgovora nisu došli do sporazuma iz nekog drugog, nama nepoznatog razloga.

6.4. Podaci o uspješnom procesu izvansudske nagodbe

Podaci o uspješnom procesu izvansudske nagodbe prikupljeni su na temelju sljedećih varijabli: uspješnost procesa izvansudske nagodbe, trajanje uspješno provedenih procesa izvansudske nagodbe i način popravka/nadoknade štete. Pri interpretaciji ovih rezultata u obzir su se uzimali oni slučajevi u kojima su osumnjičenici dobrovoljno pristali na proces izvansudske nagodbe te, ako je ostvaren sporazum dogovoren u zajedničkom susretu između jedne i druge strane.

Tablica 19. Uspješnost procesa izvansudske nagodbe

Proces izvansudske nagodbe izveden	f	%
Uspješno	73	68,22
Neuspješno	34	31,78
Ukupno	107	100

Od ukupno 107 osumnjičenika koji su dobrovoljno pristali na sudjelovanje u procesu izvansudske nagodbe u 73 slučaja došlo je do uspješno okončanog procesa, odnosno međusoban dogovor jedne i druge strane o načinu popravka štete počinjene kaznenim djelom je u potpunosti ostvaren. Valja napomeniti kako u postotak neuspješnosti procesa izvansudske nagodbe ulazi onaj rezultat koji se odnosi na slučajeve u kojima se prethodno nije postigao sporazum (30%). Ako isto izuzmemo, odnosno ako promotrimo neuspješnost u kontekstu samo postignutih sporazuma tada se u svega 2% slučajeva nije u konačnici ostvario uspjeh. Drugim riječima, od 75 slučajeva koji su postigli sporazum, u 73 slučajeva (97%) je ishod dogovora uspješno ostvaren. Nadalje, od ukupnog broja upućenih slučajeva (N=110) u Službe za izvansudsku nagodbu, proces izvansudske nagodbe proveden je uspješno u 66% slučajeva.

Pokazatelji uspješnosti izvansudske nagodbe u Austriji, čiji model smo mi preuzeli ukazuju na 80% i više uspješnosti procesa posredovanja. Na temelju ovih rezultata, vidljiv je pad uspješno završenih procesa izvansudske nagodbe u Republici Hrvatskoj tijekom 2015. godine, ali to nije krajnji rezultat.

Tablica 20. Trajanje uspješno provedenih procesa izvansudske nagodbe

Trajanje uspješno provedenih procesa izvansudske nagodbe	f	%
<1 mjesec	18	24,66
1-3 mjeseca	36	49,32
3-6mjeseci	17	23,29

>6 mjeseci	1	1,37
Nema podataka	1	1,37
Ukupno	73	100,00

Uspješno provedeni proces izvansudske nagodbe u najvećem je broju slučajeva (74%) riješen je u roku od tri mjeseca (tablica 20). Iz navedenog, zaključujemo kako izvansudska nagodba, u odnosu na formalni proces, teži da u što kraćem vremenu predmeti budu obrađeni na način da zadovolje obje strane procesa.

Da bi se postiglo obostrano zadovoljstvo te se ostvario dogovoreni sporazum, u 23% slučajeva proces je trajao u vremenskom periodu od 3-6 mjeseci. Samo u 1 slučaju riječ je bila o procesu duljem od 6 mjeseci. U ovim slučajevima, pretpostavljamo da se radilo o načinu provedbe sporazuma, primjerice otplate novca na rate što je zahtijevalo duže trajanje cijelog procesa.

Nadalje, za jedan slučaj nemamo podatka o točnoj duljini vremenskog perioda koji je završio sa uspješno ostvarivanim sporazumom.

Tablica 21. Način popravka/ nadoknade štete počinjene kaznenim djelom

Način popravka/ nadoknade štete	f	%
Isprika i materijalna nadoknada	36	49,32
Isprika	31	42,47
Materijalna nadoknada	3	4,11
Nema podataka	3	4,11
Ukupno	73	100,00

Uspješno postignut sporazum između osumnjičenika i oštećenika realiziran je kroz popravak ili nadoknadu štete počinjene kaznenim djelom na način da se osumnjičenik ispriča žrtvi te

materijalno nadoknadi štetu u skoro polovici slučajeva (49%), a što je moguće pratiti u tablici 21. Vidljivo je kako je isprika, kao zaseban način popravka štete zastupljen u 31 slučaju, dok je isključivo materijalna nadoknada prisutna u svega 3 slučaja, što samo potvrđuje specifičan karakter ove posebne obveze i značaj koji izvansudska nagodba ima za oštećenike. Nadalje, vidljivo je kako u 3 slučaja nemamo informacije o tome na koji način se izvršio popravak, odnosno kako je nadoknada štete izvršena od strane osumnjičenika u ukupnom broju uspješno postignutih sporazuma.

6.5. Podaci o neuspješnom procesu izvansudske nagodbe

Podaci o neuspješnom procesu izvansudske nagodbe prikupljeni su na temelju sljedećih varijabli: razlozi neuspješnosti procesa izvansudske nagodbe i trajanje neuspješno provedenih procesa izvansudske nagodbe.

Tablica 22. Razlozi neuspješnosti procesa izvansudske nagodbe

Razlozi neuspješnosti procesa izvansudske nagodbe	f	%
Nemogućnost dogovora/sporazuma kod zajedničkog razgovora	11	32,35
Dogovoreni sporazum nije izvršen	2	5,88
Nešto drugo	18	52,94
Nema podataka	3	8,82
Ukupno	34	100,00

Do neuspješnosti izvansudske nagodbe je u 2015. godini u više od polovice slučajeva došlo iz nama nepoznatog razloga (53%), odnosno razlog nije naveden u upitnicima pri ispunjavanju. U ovaj postotak svakako se uključuju oštećenici koji nisu dobrovoljno pristali na sudjelovanje u procesu. Tijekom zajedničkog razgovora u 11 slučajeva osumnjičenik i oštećenik nisu pronašli „zajednički jezik“, odnosno nisu se mogli dogovoriti oko sporazuma čija realizacija je trebala pružiti zadovoljstvo i jednoj i drugoj strani.

U svega 2 slučaja dogovoreni sporazum nije ispoštovan, odnosno oštećenoj stani nije pružena nadoknada štete na način na koji se dogovorila s osumnjičenikom tijekom zajedničkog razgovora.

Razlozi neuspješnosti procesa izvansudske nagodbe, odnosno negativno izvješće državnom odvjetništvu u više od polovice slučajeva (53%), dostavljeni su u roku od mjesec dana. U nešto manje slučajeva za isto je trebalo 1-3 mjeseca, ali svakako dovoljno brzo da se uvidi hoće li postupak biti proveden do kraja te, ako neće, da se poduzmu adekvatne intervencije prema osumnjičeniku.

Tablica 23. Trajanje neuspješno provedenih procesa izvansudske nagodbe

Trajanje neuspješno provedenih procesa izvansudske nagodbe	f	%
<1 mjesec	18	52,94
1-3 mjeseca	13	38,24
Nema podataka	3	8,82
Ukupno	34	100,00

6.6. Podaci o odluci državnog odvjetništva

Podaci o odluci državnog odvjetništva prikupljeni su na temelju sljedeće varijable: odluka državnog odvjetništva. Nakon procesa izvansudske nagodbe državno odvjetništvo po primitku završnog izvještaja od posrednika prilikom čega odlučuje o pokretanju, odnosno nepokretanju kaznenog postupka.

Tablica 24. Odluka državnog odvjetništva

Odluka državnog odvjetništva	f	%
Nepokretanje kaznenog postupka	90	81, 82
Pokretanje kaznenog postupka	13	11, 82
Nema podataka	7	6,36
Ukupno	110	100,00

Od ukupno 110 predmeta upućenih u Službe za izvansudsku nagodbu, državno odvjetništvo je u 90 slučajeva donijelo odluku o nepokretanju kaznenog postupka, dok je u 11 slučajeva određeno pokretanje postupka. Statistički pokazatelji o pokretanju postupka su zanimljivi iz razloga što je proces izvansudske nagodbe u čak 34 slučaja završio neuspješno. Tome ide u prilog činjenica da državno odvjetništvo može donijeti odluku o nepokretanju kaznenog postupka ako uvidi da se osumnjičenik istinski kaje, ali mu se nije dala šansa da to pokaže te ispravi štetu koju je nanio činjenjem kaznenog djela. Ista odluka može se donijeti i u slučaju ako dogovoreni sporazum između obje strane nije postignut ili proveden, isključivo zbog nesuradnje oštećenika. U navedenim slučajevima zanemaruje se dobrovoljnost, odnosno nedobrovoljnost sudjelovanja oštećene strane.

Ukoliko uzmemo u obzir uspješnost izvansudske nagodbe u odnosu na kriterij nepokretanja kaznenog postupka prema osumnjičeniku tada podatak, od 82% slučajeva prema kojima je donesena odluka o nepokretanju kaznenog postupka, ukazuje na visoku uspješnost izvansudske nagodbe i u odnosu na to pokazuje slične rezultate nekim ranije spomenutim istraživanjima.

6.7. Podaci o recidivizmu

Podaci o recidivizmu osumnjičenika prikupljeni su na temelju sljedećih varijabli: recidivizam nakon procesa izvansudske nagodbe i evidencija počinitelja u CZSS-u nakon procesa izvansudske nagodbe.

Tablica 25. Recidivizam nakon procesa izvansudske nagodbe

Recidivizam nakon procesa izvansudske nagodbe	f	%
Ne	54	49,09
Nema podataka	56	50,91
Ukupno	110	100,00

Na temelju podataka iz tablice 25. možemo promatrati recidivizam osumnjičenika koji su sudjelovali u procesu izvansudske nagodbe tijekom 2015. godine. Riječ je o podacima koje treba uzeti s velikom dozom opreza jer je riječ o vrlo kratkom razdoblju praćenja. Valja napomenuti kako u ovom slučaju nije bitan ishod samog procesa, to jest bez obzira je li izvansudska nagodba uspješno ili neuspješno provedena ili se uopće nije krenulo u proces, već se u obzir uzimao cjelokupan uzorak iz ovog istraživanja. Interpretaciju ovih rezultata treba uzeti s velikom dozom opreza jer je riječ o vrlo kratkom razdoblju praćenja.

Na prvi pogled rezultat je i više nego zadovoljavajući jer je za skoro polovicu uzorka (49%) potvrđeno kako nisu recidivirali. Ipak, valja uzeti u obzir kako za ostalu polovicu nema podataka (51%).

Tablica 26. Evidencija počinitelja u CZSS-u nakon procesa izvansudske nagodbe

Evidencija počinitelja u CZSS-u nakon procesa izvansudske nagodbe	f	%
Ne	51	46,36
Nema podataka	59	53,64
Ukupno	110	100,00

U tablici 26. vidljivo je kako niti jedan osumnjičenik iz uzorka nije evidentiran kao ponovni počinitelj u Centru za socijalnu skrb nakon prekida procesa izvansudske nagodbe. Ovdje se također ne uzima u obzir ishod procesa odnosno, da li je on uspješno ili neuspješno proveden. Podaci su u značajnoj mjeri sukladni prethodnim rezultatima, a što znači da nema evidentiranog niti jednog osumnjičenika u CZSS-u nakon procesa izvansudske nagodbe, te se za skoro polovicu uzorka (46%) sa sigurnošću potvrđuje da nisu recidivirali. Međutim za više od polovice (54%) sudionika ovog procesa se nema informacije o njihovom recidivu te evidenciji istog.

Svakako se pri promatranju ovih rezultata vrijedno prisjetiti vremena prikupljanja podataka. Naime, za potrebe ovog rada podaci su se krenuli prikupljati još u travnju 2016. godine, te ukoliko postoji recidiv moguće je da se naknadno zabilježio, nakon preuzetih podataka. Isto tako razdoblje recidiva kod pojedinih osumnjičenika dosta je različito. Tako se primjerice, kod nekog recidiv za 2015. godinu promatra skoro čitavu godinu, dok kod nekog svega nekoliko mjeseci ili dana.

Zbog vrlo upitnih kriterija procjene recidivizma, kao i neujednčenog i kratkog vremenskog razdoblja, neće se donositi zaključci u odnosu na recidivizam nakon ove posebne obveze.

7. RASPRAVA

U svrhu odgovora na postavljane specifične ciljeve, u ovom poglavlju sadržana je diskusija u odnosu na do sada dobivene rezultate uspješnosti procesa izvansudske nagodbe na prostoru Hrvatske. Drugim riječima, u kontekstu učinkovitosti medijacije između počinitelja i žrtve, odnosno procesa posredovanja, osvrnut ćemo se na istraživanja koja govore o vrsti kaznenog djela, postignutim sporazumima, najčešćim razlozima koji ne dovode do istog, postotku uspješnosti procesa posredovanja, postotku recidivizma te zadovoljstvu korisnika cjelokupnim procesom, a s naglaskom na dobivene rezultate u ovom istraživanju u komparaciji s provedene dvije evaluacije u Stručnim službama za izvansudsku nagodbu Zagreb. U tu svrhu, cijelo vrijeme koristiti ćemo prethodno spomenuta dva istraživanja provedena za razdoblje 2001.-2006. (Kovačić, 2008) te za razdoblje 2006.-2009. (Miroslavljević, Koller-Trbović i Lalić-Lukač, 2010). Time se nastoji postići uvid u obilježja provođenja i učinkovitosti procesa izvansudske nagodbe kroz razdoblje od gotovo 15 godina. Naravno, uz nezanemarljivu činjenicu da za razdoblje 2009. Do 2014. nema komparabilnih podataka.

Promatrajući kriterije za primjenu izvansudske nagodbe, sva tri istraživanja jasno ukazuju na strogo poštivanje okvira zakonskih kriterija, kao što je primjerice dobrovoljnost za sudjelovanje obje strane. Ipak, vidljivo je kako se u nekim slučajevima kriteriji nastoje proširiti koliko kod je moguće ako situacija to dopušta, a to se primjerice odnosi na recidivizam. Tako primjerice, prvo istraživanje obuhvatilo je svega 7% osumnjičenika od ukupnog uzorka prema kojima su ranije primjenjivane intervencije od strane socijalne skrbi. Vidljivo je kako tijekom drugog provjeravanja taj postotak raste i iznosi 17%, dok zadnje istraživanje obuhvaćeno ovim radom ukazuje na 20% osumnjičenika koji su ranije već počinili kazneno djelo. Podatak je zanimljiv iz razloga što primjena izvansudske nagode teži počiniteljima kojima je kazneno djelo za koje se primjenjuje ova alternativna mjera prvo počinjeno, iako ne isključuje recidivizam. Samim time, vidljivo je da unazad osam godina društvo, odnosno u ovom slučaju državno odvjetništvo širi kriterije u odnosu na mlade koji su se našli u ponovnom sukobu sa zakonom. Drugim riječima, državno odvjetništvo se ne drži striktno broja počinjenih kaznenih djela, već se usmjeravaju na osobnost, okolnosti i prilike maloljetnika i mlađih punoljetnika kako je i propisano ZSM-om, a s ciljem pružanja još jedne šanse mladoj osobi da popravi situaciju izvan sudskog postupka. Isto potvrđuju podaci koji govore o broju kaznenih djela počinitelja koji su se našli u procesu izvansudske nagodbe. Tako primjerice, prvo istraživanje govori o 94% slučajeva u kojima je kazneno djelo bilo tek prvo počinjeno djelo osumnjičeniku, dok drugo istraživanje pokazuje veći omjer zastupljenosti počinitelja koji su počinili više od jednog

kaznenog djela, odnosno tim istraživanjem je obuhvaćeno 88% osumnjičenika koji su prvi put evidentirani kao počinitelji nekog kaznenog djela. Zadnje istraživanje ukazuje na još manju stopu prisutnosti osumnjičenika u procesu radi počinjenja prvog kaznenog djela u odnosu na oba istraživanja te podatak o broju slučajeva u kojima su počinitelji izvršili prvo kazneno djelo zbog kojeg su u procesu posredovanja iznosi 85%. Sva tri istraživanja pokazala su da mladi u proces izvansudske nagodbe najčešće ulaze zbog počinjenja kaznenog djela protiv imovine. Ti podaci sukladni su i statističkim pokazateljima iz Austrije (Bolivar, Aertsen i Vanfraechem, 2015) koji donose rezultate o delinkvenciji maloljetnih osoba u kojima oni čine pretežno imovinske delikte. Henriksen (2003, prema Hareide, 2006) u svom radu donosi zaključak da medijacija ima bolju učinkovitost po sudionike procesa, ukoliko je riječ o ozbiljnijim deliktima zbog kojeg su uključeni u proces.

Osvrnemo li se na pretpostavku da se ova alternativna mjera primjenjuje u skladu s postojećim, definiranim zakonsko-stručnim kriterijima, zaključujemo na temelju prethodnog teksta da se ona ostvarila u potpunosti, odnosno da je potvrđena prva postavljena hipoteza, a to znači da se poštuju sljedeći kriteriji: propisana kazna do 5 godina, da se ne radi o beznačajnom deliktu, da postoji visok stupanj izvjesnosti da je ta osoba počinila kazneno djelo, da je riječ o dobrovoljnosti, da je poželjno da je riječ o prvom deliktu i jednom osumnjičeniku, ali da se recidivizam i skupina počinitelja ne isključuju.

Nadalje, rezultat ovog istraživanja pokazao se u skladu s rezultatom prvog istraživanja kad je riječ o samostalnom činjenju kaznenog djela, odnosno više od polovice mladih, u oba istraživanja, počinili su samostalno kaznena djela. Tako primjerice, zadnje istraživanje donosi podatak o 65% slučajeva u kojima mladi čine samostalno kaznena djela, dok je u prvom istraživanju taj postotak iznosio 52%. Za isto, u razdoblju od 2006.-2009., pokazala se veća prisutnost mladih koji su počinili kaznena djela u društvu (60%). Temeljem podataka iz sva tri istraživanja utvrđeno je da su počinitelji najčešće kaznena djela počinili u mjestu boravišta (60%, zatim 56% i zadnje 80%)

U proces izvansudske nagodbe tijekom 2015. godine, pristali su dobrovoljno sudjelovati skoro svi osumnjičenici (97%) prema kojima je upućen poziv od strane posrednika. Slične rezultate donose i prethodna dva istraživanja u kojima se ovaj osnovni kriterij za primjenu procesa nije zadovoljio kod 6% osumnjičenika, kako pokazuje prva evaluacija. Nadalje, u drugom periodu promatranja, brojka osumnjičenika koji su odlučili sudskim postupkom riješiti slučaj pala je na 4%. Dobivenim rezultatima, potvrđena je i druga hipoteza ovog rada u kojoj smo očekivali da će barem 90% počinitelja dobrovoljno pristati na proces izvansudske nagodbe.

U većini slučajeva (79%) održan je jedan susret/razgovor sa osumnjičenikom prije zajedničkog susreta sa oštećenom stranom. U prethodnim istraživanjima taj podatak se bilježi u 91% slučajeva. Bilo bi zanimljivo saznati koji su stvarni razlozi tih promjena.

U 70% slučajeva dolazi do postignutog sporazuma između osumnjičenika i oštećenika. U prethodnoj evaluaciji, kod onih koji su pristali na sudjelovanje u procesu izvansudske nagodbe u 90% slučajeva postignut je sporazum. Prvo istraživanje u ovoj kategoriji pokazuje neznatnu razliku spram drugog te rezultati upućuju da je u 89% slučajeva došlo do postignutog sporazuma između obje strane. Očigledno je da u velikom broju slučajeva (30%) sukobljene strane nisu pronašle zajedničko rješenje i to najčešće jer se jedna ili druga strana ne bi pojavila na dogovorenom susretu. U nešto manje slučajeva do sporazuma nije došlo jer žrtva od istog nije pronašla korist za sebe. Ovaj razlog kao najčešći motiv nesklapanja sporazuma pokazao se prisutnim u drugoj evaluaciji (53%), dok prvo istraživanje prikazuje kao najčešći razlog nepostizanja dogovora postotak osumnjičenika koji nisu htjeli prihvatiti zahtjeve oštećenika (63%). U svakom slučaju ovaj podatak o velikom padu u postizanju sporazuma, odnosno povećanju nepostizanja sporazuma kod strana koje su pristale na proces izvansudske nagodbe, sigurno je „signal za uzbunu“ i svakako zahtijeva detaljnija istraživanja koja bi mogla dati odgovore o uzrocima takvog trenda. Slijedom navedenog, zaključujemo da se treća hipoteza, u kojoj smo očekivali da će se sporazum postići u oko 80% slučajeva, nije potvrdila.

Istraživanje u Norveškoj pokazalo je slične rezultate s drugim istraživanjem te je postotak ostvarenih međusobnih dogovora između sukobljenih strana iznosio 90% (Mielityinen, 2003, prema Hareide, 2006).

Nadalje, vrsta metode koja se koristila pri zajedničkom razgovoru u najvećem broju slučajeva odnosila se na standardnu metodu (80%). S obzirom da ova metoda vjerodostojno prikazuje karakteristike procesa posredovanja u smislu načela vođenja razgovora prema dogovorenim koracima, ne čudi postotak njezine primjenjivosti i u prvoj evaluaciji gdje iznosi visokih 75%. Nešto slabije je primjenjivana u razdoblju od 2006.-2009. gdje je korištena u svega 49% slučajeva. Ipak, u drugom istraživanju pokazalo se da su se daleko više koristile i druge metode u izvansudskoj nagodbi osim standardne, čemu je vjerojatno doprinijela činjenica da su proces posredovanja vodili već iskusni, dobro educirani i redovito supervizirani posrednici sa višegodišnjim iskustvom u provedbi ist. Jer primjena drugih metoda sigurno zahtijeva više kompetencije stručnjaka, ali i ponekad zahtijevnije sudionike, a to se povezuje sa širenjem kriterija za nalažanje ove posebne obveze od strane državnih odvjetnika.

Valja napomenuti da je u prvom i zadnjem istraživanju standarda metoda prepoznata kao zasebna metoda korištenja, dok je u drugom istraživanju, osim navedene opcije, standardna metoda promatrana i u kombinaciji s drugim metodama. Uz to, ovako visok postotak korištenja standardne metode moguće je i odraz činjenice da je velik dio posrednika relativno nedavno educiran za tu ulogu pa se najsigurnije osjeća u primjeni upravo te metode.

Četvrta hipoteza u kojoj se očekivalo da se standardna metoda primjeni u oko 90% slučajeva, također nije potvrđena iako rezultati idu u smjeru postavljene hipoteze.

Uspješnost izvansudske nagodbe može se promatrati pema različitim kriterijima, odnosno postupno kao što je primjerice: ostvareni zajednički susret između žrtve i počinitelja, postignut sporazum, izvršenje sporazuma te odluka državnog odvjetništva po završetku procesa i recidivizam. Vidljivo je da smo neke kriterije prethodno analizirali, stoga ćemo u daljnjem tekstu obraditi i ostale u svrhu odgovora na postavljeni specifičan cilj.

Naime, od ukupno 110 slučajeva koji su upućeni u Službe za izvansudsku nagodbu, u čak 73 slučaja (66%) je došlo do uspješno okončanog procesa. Pokazatelji uspješnosti izvansudske nagodbe u Austriji, čiji model smo mi preuzeli, ukazuju na 80% i više uspješnosti procesa posredovanja. Neupitna uspješnost ovog modela pokazala se i u obje provedene evaluacije u Hrvatskoj, gdje je na ukupnom broju slučajeva upućenih u izvansudsku nagodbu uspješnost iznosila 71%, a zatim u sljedećoj 76%. Nešto veći postotak uspješnosti ove alternativne mjere pokazuju strana istraživanja. Tako primjerice, podatak za Dansku o uspješnosti medijacije između počinitelja i žrtve pokazuje da je ona ostvarena u 92% slučajeva (Henrikson, 2003, prema Hareide, 2006). Isti autor navodi kako Finska svoju uspješnost promatra u gotovo svim slučajevima te postotak uspješno postignutih sporazuma iznosi 96% .

Vidljivo je kako se uspješnost izvansudske nagodbe u Republici Hrvatskoj tijekom 2015. u velikom padu i u odnosu na ranija istraživanja u Republici Hrvatskoj, a posebno u odnosu na strana istraživanja. Dakle, peta hipoteza se nije potvrdila, a razlika između očekivanih i stvarnih rezultata, iako nije provjeravana statistička značajnost, pokazuje slabije rezultate od očekivanog da medijacija između počinitelja i žrtve bude ostvarena u približno 80% slučajeva.

Proces izvansudske nagodbe koji je uspješno priveden kraju riješen je u većini slučajeva (74%) kroz tri mjeseca. Rezultati prethodnih evaluacija, također, potvrđuju dobiveni rezultat koji govori o brzini ove alternativne mjere. (81%, zatim 77%).

Šteta počinjena kaznenim djelom kompenzirala se kroz nadoknadu, najčešće kombinacijom isprike i materijalne naknade (49%). Ovakav najčešći način popravka štete vidljiv je i u prethodne dvije evaluacije (59%, zatim 61%). Prema Bolivar, Aertsen i Vanfraechem (2015) u

Finskoj je naglasak stavljen na simboličkoj nadoknadi štete te je u više od polovice slučajeva (57%) osumnjičenik štetu kompenzirao izrečenom isprikom namjenjenoj prema žrtvi. U ovom istraživanju isprika kao samostalna nadoknada prisutna je u 42% slučajeva što omogućava raspravu o važnosti procesa izvansudske nagodbe, načina na koji se vodi, mogućnosti koje pruža itd.

Prema dobivenim podacima, šesta hipoteza u kojoj se očekivalo da najčešći način popravka štete bude isprika u kombinaciji s materijalnom naknadom te da iznosi 60%, nije potvrđena.

Razlozi koji su najčešće doveli do neuspješnosti procesa u 53% slučajeva nisu nam poznati. Međutim, nešto manji postotak za isto, odnosi se na nemogućnost dogovora/sporazuma kod zajedničkog razgovora (32%). Prethodne evaluacije o istom donose podatke u kontekstu nemogućnosti postizanja sporazuma/dogovora između osumnjičenika i oštećenika tijekom zajedničkog razgovora (67%, kasnije 37%). Istraživanje je pokazalo da je u 53% slučajeva negativno izvješće državnom odvjetniku dostavljeno u roku mjesec dana. Navedeno ide u prilog da je ova alternativna mjera efikasna i u trenucima kad nije u mogućnosti ostvariti uspjeh kao zasebna posebna obveza, na način da u što kraćem vremenskom roku stručnjaci djeluju kako bi se mogle pružiti druge intervencije umjesto izvansudske nagodbe.

Kako je naglašeno, uspješnost izvansudske nagodbe možemo promatrati i u kontekstu odluke državnog odvjetnika nakon (ne)uspješno provedenog procesa izvansudske nagodbe. Prema dobivenim rezultatima, vidljivo je da je u 82% slučajeva državno odvjetništvo donijelo odluku o nepokretanju kaznenog postupka. Podatak je zanimljiv iz razloga što je izvansudska nagodba bila neuspješna u čak 32% slučajeva. U tim slučajevima najčešće je riječ o spremnosti osumnjičenika na preuzimanje odgovornosti za počinjeno kazneno djelo te nadoknadu štete, ali žrtva ne pristaje na isto. Stoga, državno odvjetništvo uzima u obzir spremnost počinitelja na susret sa žrtvom i nadoknadu štete.

Hofinger i Neumann (2008, prema Bolivar, Aertsen i Vanfraechem, 2015) pokazuju slične rezultate za Austriju te navode u svojoj studiji da se za samo četvrtinu onih kod kojih se nije postigao sporazum pokrenuo kazneni postupak.

Ako promatramo podatke za recidivizam, vidljivo je da na ukupnom uzorku od 110 počinitelja koji su upućeni u Stručne službe za izvansudsku nagodbu za skoro polovicu (49%) osumnjičenika potvrđeno je da nema zabilježen niti jedan povrat, dok za ostalu polovicu (51%) podatak ostaje nepoznat pa ne možemo u potpunosti tvrditi što se s njima poslije procesa događalo. Pri interpretaciji ovih podataka, valja uzeti u obzir poglavlje *ograničenja istraživanja* u kojem je opisano da postoji mogućnost recidiva počinitelja koji se zabilježio naknadno,

poslije prikupljenih podataka te sad o istom nemamo informacija. Isto se odnosi i za interpretaciju podataka u odnosu na evidenciju počinitelja u CZSS-u nakon procesa izvansudske nagodbe. Sukladno prethodno dobivenim rezultatima o pojavnosti recidivizma nakon procesa posredovanja, vidljivo je da se za skoro polovicu uzorka (46%) sa sigurnošću potvrđuje da nisu evidentirani u toj kategoriji, dok za 54% ispitanika su ostale nepoznate informacije. Međutim, ono što je ovdje puno značajnije naglasiti jest činjenica da je recidivizam praćen u vrlo kratkom razdoblju nakon procesa izvansudske nagodbe, kao što je i u različitim vremenskim razmacima kod sudionika istraživanja, tako da je ove podatke potrebno samo informativno uzeti u obzir, bez pretenzija za donošenje valjanih zaključaka.

Ako promatramo prethodne evaluacije, vidljivo je da je u drugom istraživanju od ukupnog broja počinitelja koji su upućeni u Stručnu službu za izvansudsku nagodbu Zagreb recidiviralo njih 13%. Taj postotak u prvom periodu promatranja iznosio je 10%. U oba slučaja, najčešće je bilo riječ o jednom recidivu te se nije radilo o istom kaznenom djelu zbog kojeg su bili ranije evidentirani. Valja naglasiti kako su i u tim istraživanjima bile često pristuni isti nedostaci kao i u ovom.

Kako stopa recidivizma mladih počinitelja već dugi niz godina drži konzistentnost u nešto iznad 30%, dobiveni rezultati sve tri evaluacije su i više nego zadovoljavajuće. Međutim, treba biti znanstveno korektan i naglasiti da se tamo radi o ukupnom kriminalitetu mladih, a ovdje o specifičnoj skupini mladih u sukobu sa zakonom definiranih naprijed navedenim kriterijima, pa se tako ta dva podatka o recidivizmu teško mogu komparirati.

Strana istraživanja ukazuju također, na smanjenu stopu recidivizma mladih koji su sudjelovali u procesu izvansudske nagodbe spram počinitelja koji su prošli regularan, sudski postupak. Tako primjerice, Hofinger (2014, prema Bolivar, Aertsen i Vanfrachem, 2015) iznosi podatke za Austriju i navodi kako je svega 15% osumnjičenika recidiviralo u naredne tri godine nakon uspješno okončanog procesa te da je navedeni postotak drastično manji od postotka recidivizma populacije koji su prethodno prošli formalnu sudsku proceduru i koja iznosi 41%. iako nije riječ o recidivizmu, zanimljivo je spomenuti istraživanje Weatherburna i Macadama (2013, prema Miroslavljević, 2015) koji su ispitali učinak restorativne pravde na recidivizam i žrtve te su utvrdili da programi restorativne pravde dovode do značajnih dobitaka za žrtve. Također, isti autori su zaključili da mnogo veći broj žrtava u sudskom procesu smatra da će počinitelj ponoviti kazneno djelo u usporedbi s žrtvama iz restorativnog programa.

Dobiveni podaci idu u prilog posljednjoj hipotezi u kojoj se očekivalo da će postotak recidivista biti znatno manji u odnosu na postotak koji je zastupljen u ukupnom broju maloljetnih i mladih punoljetnih počinitelja kaznenih djela i da će iznositi 15%. Ipak, hipoteza nije potvrđena iz razloga metodološke nekorektnosti i nedostataka podataka.

Ovim istraživanjem pokušalo se obuhvatiti sve Službe za izvansudsku nagodbu u Republici Hrvatskoj, koje osim tri koje postoje od 2001., su počele s radom u 2015. godini. Ipak, od planiranih 21 službe u istraživanju je sudjelovalo njih 11, odnosno 13, ali dvije od njih nisu imale niti jedan slučaj u protekloj godini, a s ciljem da bi dobili uvid u provođenje procesa izvansudske nagodbe u novim i starim službama.

Sumirajući rezultate, vidljivo je da je provođenje izvansudske nagodbe u Republici Hrvatskoj u skladu sa zakonskim načelima i stručnim kriterijima te da iako donosi uspješne rezultate u kontekstu postignutih sporazuma, uspješno izvedenih procesa, odluke državnog odvjetništva o nepokretanju kaznenog postupka, niske stope recidivizma ipak je primijećen trend pada uspješnosti izvansudske nagodbe na svim područjima. Stoga ove rezultate treba uzeti vrlo ozbiljno i kao poticaj za sveobuhvatno, kako kvantitativno, tako i kvalitativno istraživanje sadašnje provedbe is na području cijele RH, ali i postizanje spoznaja o razlozima i uzrocima upravo određenog stanja, što se ovim istraživanjem nije uspjelo postići, zbog značajnih ograničenja o kojima je riječ u sljedećem poglavlju.

7.1. Ograničenja istraživanja

Namjera ovog rada bila je ispitati uspješnost procesa izvansudske nagodbe s ciljem dobivanja jedinstvene i sveobuhvatne evaluacije rada Stručnih službi za izvansudsku nagodbu nakon što su od 2015. godine uvedene službe za izvansudsku nagodbu na prostor cijele Republike Hrvatske (za razliku od postojećih tri u razdoblju od 2001. do 2015). Dosadašnja istraživanja provedena na ovu temu bazirala su se isključivo na evaluacije uspješnosti procesa posredovanja u Stručnoj službi za izvansudsku nagodbu Zagreb. Istraživanje je provedeno na način da su posrednici informirani i zamoljeni da u određenom roku dostave popunjene Upitnike za provjeru uspješnosti izvansudske nagodbe. Podaci su pristigli iz 11, odnosno 13 službi, te se ne može govoriti o ispunjavanju cilja istraživanja, već je ono provedeno u odnosu na 62% službi koje djeluju u Republici Hrvatskoj. Odlazak u spomenute gradove s ciljem dobivanja potrebnih podataka nije ostvaren iz čisto praktičnih razloga, a to su prvenstveno troškovi putovanja, ali i mogući problemi oko dogovaranja termina zbog nedostupnosti pojedinih te istovremeno čekanje dozvole na pravo za pristup njihovoj arhivi.

Gradovi Bjelovar i Dubrovnik, odnosno njihove Službe za izvansudsku nagodbu, tijekom 2015. godine nisu imali dodijeljen nijedan slučaj za proces posredovanja od strane državnog odvjetništva.

Zaključno, u ovom istraživanju govorimo o prigodnom uzorku, jer reprezentativan uzorak podrazumijevao bi obradu svih slučajeva koji su bili tijekom 2015. godine uključeni u proces izvansudske nagodbe.

Iduće ograničenje odnosi se na podatke vezane uz žrtvu/oštećenika procesa izvansudske nagodbe. Naime, na ukupnom uzorku od 110 počinitelja, broj žrtava ostaje nam nepoznat iz razloga što postoje slučajevi da su neka kaznena djela počinjena od strane više počinitelja, a na štetu samo jednog oštećenika. Pri popunjavanju Upitnika, nije se posebno naznačilo da je u pitanju ista žrtva, iako može i biti. Valja napomenuti da za isto, prethodno nije ni zatraženo od posrednika, a ni autorica ovog rada o tome nije vodila računa pri popunjavanju Upitnika u Stručnoj službi za izvansudsku nagodbu Zagreb. Osim toga, pokazalo se da upitnik u ovom obliku nikako nije dovoljan da bi mogao odgovoriti na sve važne aspekte kretanja ne/uspješnosti ove posebne obveze, gdje upravo često izostaju relevantne informacije zbog čega je do nečega došlo, npr. korištenje uglavnom samo standardne metode u zajedničkom razgovoru, nedolazak na zajednički susret, a pristali su, razlozi nepostizanja sporazuma itd.

Isto tako, jedno od ograničenja svakako bi se odnosilo na prikupljene podatke vezane uz recidivizam. S obzirom da se s prikupljanjem krenulo još u travnju 2016. godine, postoji mogućnost da su pojedinci recidivirali, te da se o istom dokumentiralo nakon što su se preuzeli podaci o istima, odnosno recidivizam bi se trebao pratiti prema vrlo jasnim kriterijima i s mogućnošću uvida u policijsku evidenciju, sigurno barem nakon godine dana i više.

Svakako je nedostatak istraživanja korištenje samo apsolutnih i relativnih frekvencija, mada je uzorak ispitanika od 110 dostupan i nekim drugim vrstama obrade, posebno kad je riječ o komparaciji nekih rezultata. No, tu se ponovno vraćamo na nedostatke upitnika koji bi, sada je to potvrđeno, sigurno trebalo značajno doraditi kako bi buduća istraživanja mogla odgovoriti na pitanja učinkovitosti izvansudske nagodbe i što tome doprinosi, odnosno, odmaže.

8. Zaključak

Rezultati provjere uspješnosti izvansudske nagodbe u Stručnim službama za izvansudsku nagodbu omogućuju kompletan uvid u njen rad, uspješnost, specifične elemente i kriterije tijekom 2015. godine, temeljem kojeg je moguće raspravljati o mogućnostima širenja lepeze kaznenih djela pod njezinom „palicom“ provođenja, širenje na djela prekršaja te širenje na odrasle počinitelje.

Naime, rezultati ovog istraživanja (kao i oni raniji) ukazuju na to da je temeljna vrijednost procesa izvansudske nagodbe prepoznata od strane počinitelja. Tako primjerice, čak 97% osumnjičenika pristala su dobrovoljno sudjelovati u procesu izvansudske nagodbe i tim putem suočiti se s posljedicama svog djela. Ovaj podatak govori o preuzimanju odgovornosti mladih za vlastito ponašanje kao i traženje mogućnosti i načina da pruže primjerenu nadoknadu u svrhu kompenzacije za štetu nastalu kaznenim djelom uz istovremeno postizanje zadovoljstva jedne i druge strane. Isto tako, povjerenje da je ovakav način dogovora, odnosno rješavanja sukoba zaista pogodan po razvoj mlade osobe te da je ova alternativna mjera zaista dostatna metoda u rješavanju i ozbiljnih delikata, govori podatak da je u čak 96% slučajeva izvansudska nagodba izrečena kao samostalna posebna obveza. Ipak podatak da je u 82% slučajeva državno odvjetništvo donijelo odluku o nepokretanju ne podržava potpuno prethodnu tvrdnju, ali treba respektirati činjenicu da za neuspješnost izvansudske nagodbe nisu odgovorni samo počinitelji. Samim time, državno odvjetništvo je u pojedinim slučajevima zaključilo da je proces pogodno utjecao na osumnjičenika koji je povratio povjerenje u pozitivno ponašanje neovisno što dogovor između njega i oštećene strane iz nekog razloga nije postignut. Važno je napomenuti da je utvrđeno kako se za primjenu izvansudske nagodbe jasno poštuje sadržaj unutar okvira zakonsko-stručnih kriterija za njezino djelovanje, odnosno državno odvjetništvo po primitku slučaja uvažava kriterije za upućivanje u proces izvansudske nagodbe ukoliko dostavljeni predmet zadovoljava isto.

Zaključno, rezultati ovog istraživanja, ali ranije provedenih u Republici Hrvatskoj, mogu služiti u svrhu širenja slike o mogućem reagiranju društva prema mladima u sukobu sa zakonom. Međutim, važno mi se čini i osvrnuti se na slabije rezultate nego u prethodnim istraživanjima i potrebu dolaženja do spoznaja o razlozima takvih stanja kroz istraživanja te važnosti unapređenja primjene ove posebne obveze kako bi postizala rezultate slične onima u Europi.

LITERATURA:

1. Babić, D. (2016): Etika medijacije. Preuzeto s:
www.vtsrh.hr/uploads/Dokumenti/Savjetovanja/etika_medijacije.doc (20.6.2016.)
2. Bazemore, G., Umbreit, M.S. (2001): A Comparison of Four Restorative Conferencing Models. Juvenile Justice Bulletin- U.S. Department of Justice. Preuzeto s:
<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojdp/184738.pdf> (19.6.2016.)
3. Bolívar, D., Aertsen, I., Vanfraechem (2015): Victims and restorative justice: an empirical study of the needs, experience and position of the victim within restorative justice practices. Country reports. Leuven: European forum for Restorative Justice.
4. Cvjetko, B. (1999): Formalne i neformalne sankcije u maloljetničkom kaznenom pravu. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. 6 (2). 341–356.
5. Cvjetko, B. (2003): Hrvatski projekt posebne obveze-izvansudske nagodbe u prethodnom postupku prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. 10 (1). 49-68.
6. Čopić, S. (2007): Pojam i osnovni principi resorativne pravde. Termida. 10 (1). 25-35.
7. Direktiva 2012/29/EU europskog parlamenta i vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP (2012). Preuzeto s: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex:32012L0029> (05.9.2016.)
8. Državni zavod za statistiku (2015): Priopćenje: Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2015. Preuzeto s: http://digured.srce.hr/arhiva/42/51915/10-1-2_Maloljetni%20pocinitelj%20kaznenih%20djela%20prema%20vrsti%20odluke%20u%202015.pdf (12.8.2016.)
9. Etički kodeks posrednika u izvansudskoj nagodbi za mlade u sukobu sa zakonom (2014). Preuzeto s: <http://www.uisn.hr/data/uploads/eticki-kodeks-posrednika-u-izvansudskoj-nagodbi.pdf> (05.9. 2016.)
10. Etički kodeks sveučilišta u Zagrebu (2007). Preuzeto s:
https://www.hrstud.unizg.hr/images/50014335/Eticki_kodeks-1.pdf (06.9.2016.)
11. Etički kodeks socijalnih pedagoga (2004). Preuzeto s:
[file:///C:/Users/Ana/Downloads/Eticki%20kodeks%20socijalnih%20pedagoga%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Ana/Downloads/Eticki%20kodeks%20socijalnih%20pedagoga%20(1).pdf) (06.9.2016.)

12. Gavrielides, T. (2007): Restorative Justice Theory and Practice: Addressing the Discrepancy. European Institute for Crime Prevention and Control. Preuzeto s: www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/HEUNI_8oiteshk6w.pdf (23.6.2016.)
13. Gavrielides, T. (2011): Restorative practices: from the early societies to the 1970s. Internet Journal of Criminology. Preuzeto s: http://www.internetjournalofcriminology.com/gavrielides_restorative_practices_ijc_november_2011.pdf (23.6.2016.)
14. Graovac, M. (2010): Adolescent u obitelji. Medicins fluminensis. 46 (3). 261-266.
15. Hareide, D. (2006): Mediation in criminal cases, mediation in disputes, Conflict Mediation-a Nordic Perspective. Nordic Forum for Mediation and conflict Management. 7-60.
16. Internet stranica Udruga za izvansudsku nagodbu i posredovanje u kaznenom postupku <http://www.uisn.hr/index.php?id=opceinformacije> (15.7.2016.)
17. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2015. godinu (2016). Preuzeto s: http://www.dijete.hr/index.php?option=com_joomdoc&task=cat_view&gid=946&Itemid=85 (15.7.2016.)
18. Koller- Trbović, N. (2013): Model izvansudske nagodbe prema maloljetnim i mlađim punoljetnim počiniteljima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj. U: Koller-Trbović, N (ur.), Izvansudska nagodba u kaznenom postupku prema mladima u sukobu sa zakonom. Zagreb: Unicef Hrvatska. 43-73.
19. Koller-Trbović, N., Gmaz-Luški, V. (2006): Primjena izvansudske nagodbe (medijacija) u pretkaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnim osobama. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. 13 (2). 933-956.
20. Koller-Trbović, N., Žižak, A., Koren-Mrazović, M., Cvjetko, B. (2003): Stručno-teorijski okvir prema kojem je proveden projekt izvansudske nagodbe u Republici Hrvatskoj. U: Koller-Trbović, N., Cvjetko, B., Koren-Mrazović, M., Žižak, A. (ur.), Model izvansudske nagodbe u kaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnicima. Zagreb: Ministarstvo rada i socijalne skrbi, Državno odvjetništvo RH, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. 59-78.
21. Koren-Mrazović, M. (2003): Tijek projekta izvansudske nagodbe u Republici Hrvatskoj. U: Koller- Trbović, N., Cvjetko, B., Koren- Mrazović, M., Žižak, A. (ur.), Model izvansudske nagodbe u kaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim

- punoljetnicima. Zagreb: Ministarstvo rada i socijalne skrbi, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. 49-58.
22. Kovačić (2008): Evaluacija uspješnosti izvansudske nagodbe u stručnoj službi za izvansudsku nagodbu Zagreb. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
 23. Kovčo, I. (1999): Izvršenje maloljetničkih sankcija. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. 6 (2). 685-711.
 24. Kuzman, M. (2009): Adolescencija, adolescenti i zaštita zdravlja. Zaštita zdravlja adolescenata-1.dio. 18 (2). 155-172.
 25. Lebedina Manzoni, M., Lotar, M. (2010): Percepcija sebe kod adolescenata u Hrvatskoj. Kriminologija i socijalna integracija. 19 (1). 39-50.
 26. Marshall, T.F (1999): Restorative Justice: an Overview. Home Office Research, Development and Statistics Directorate. London. Preuzeto s: http://www.antoniocasella.eu/restorative/Marshall_1999-b.pdf (18.6.2016)
 27. Miroslavljević, A. (2010): Modeli restorativne pravde u svijetu za mlade u sukobu sa zakonom i pregled istraživanja njihove učinkovitosti. Kriminologija i socijalna integracija. 18 (1). 53-64.
 28. Miroslavljević, A. (2015): Izvansudska nagodba-perspektiva oštećenika i mladih u sukobu sa zakonom. Doktorski rad. Preuzeto s: <http://www.uisn.hr/data/uploads/anja-miroslavljevic-doktorat-.pdf> (23.6. 2016.)
 29. Miroslavljević, A., Koller-Trbović, N., Lalić- Lukač, D. (2010): Evaluacija uspješnosti izvansudske nagodbe u Stručnoj službi za izvansudsku nagodbu Zagreb. Kriminologija i socijalna integracija. 18 (2). 77-95.
 30. Petak, O. (2005): Granice i dosezi istraživanja delinkvencije mladih. U: Singer, M. i suradnici (ur.): Kriminologija delikata nasilja. Nasilje nad djecom i ženama, maloljetničko nasilje. Nakladni zavod Globus. Zagreb. 445-461.
 31. Pirnat-Dragičević, H., Schauperl, L. (2013): Izvansudska nagodba u međunarodnim pravnim dokumentima i hrvatskom maloljetničkom kaznenom pravu. U: Koller-Trbović, N. (ur.), Izvansudska nagodba u kaznenom postupku prema mladima u sukobu sa zakonom. Zagreb: Unicef Hrvatska. 31-41.
 32. Rudan, V. (2004): Normalni adolescentni razvoj. Medix. 10 (52). 36-39.
 33. Schmidit, J. (2003): Izvansudska nagodba u Austriji. U: Koller-Trbović, N., Cvjetko, B., Koren-Mrazović, M., Žižak, A. (ur.), Model izvansudske nagodbe u kaznenom postupku

- prema maloljetnicima i mlađim punoljetnicima. Zagreb: Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike Hrvatske, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. 43-48.
34. Singer, M., Kovčo-Vukadin, I., Cajner-Mraović, I. (2002): Kriminologija. Zagreb. Nakladni zavod Globus i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
 35. Singer, M., Mikšaj-Todorović, Lj.(1993): Delinkvencija mladih. Zagreb. Nakladni zavod Globus.
 36. Strateški plan Ministarstva pravosuđa 2014.-2016. (2003). Preuzeto s:
<https://pravosudje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strateski%20plan%202014-2016%20finalno.pdf> (15.7.2016.)
 37. Umbreit, M.S. (2008) Victim Offender Mediation and Dialogue. Center for Restorative Justice & Peacemaking. University of Minnesota. Preuzeto s:
http://www.cehd.umn.edu/ssw/RJP/Projects/Victim-Offender-Dialogue/VOM_&_Conferencing/Victim_Offender_Mediation_%20&%20Dialogue.pdf (27.6.2016.)
 38. Zakon o sudovima za mladež (2011). Narodne novine 84/2011. Preuzeto s:
<http://www.zakon.hr/z/180/Zakon-o-sudovima-za-mlade%C5%BE> (10.7.2016.)
 39. Zehr, H. (2002): The Little Book of Restorative Justice. Good books. Intercourse. Preuzeto s: <http://www.setor3.com.br/pdf/1350.pdf> (19.6.2016.)
 40. Žižak, A. (2003): Konceptualni okvir. U: Koller-Trbović, N., Cvjetko, B., Koren-Mrazović, M., Žižak, A.(ur.), Model izvansudske nagodbe u kaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnicima. Zagreb: Ministarstvo rada i socijalne skrbi, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. 11-22.
 41. Žižak, A. (2006): Nove mogućnosti u izvršavanju maloljetničkih sankcija. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu 13 (2). 795-806.
 42. Žižak, A., Miroslavljević, A., (2013): Restorativna pravda: teorijsko-filozofsko i konceptualno- operacionalno utemeljenje za izvansudsku nagodbu. U: Koller-Trbović, N. (ur.), Izvansudska nagodba u kaznenom postupku prema mladima u sukobu sa zakonom. Zagreb: Unicef Hrvatska. 9-29.
 43. Willig, C. (2008): Introducing qualitative research in psychology. Adventures in theory and method. New York: McGraw Hill-Open University Press

PRIVITAK-Upitnik za provjeru uspješnosti izvansudske nagodbe

PODACI O OSUMNJIČENIKU

- 1) Spol osumnjičenika:
 - a) M
 - b) Ž
- 2) Dob osumnjičenika: _____
- 3) Obrazovno-profesionalni status:
 - a) U obrazovnom procesu
 - b) U radnom odnosu
 - c) Rad na crno
 - d) Nezaposlen
 - e) Nema podataka
- 4) Boravište osumnjičenika (nadležni CZSS): _____
- 5) Raniji tretman u CZSS-u:
 - a) Da
 - b) Ne
- 6) Vrsta kaznenog djela: _____
- 7) Počinjeno kazneno djelo je osumnjičeniku:
 - a) Prvo
 - b) Drugo
 - c) Treće i više
- 8) Kazneno djelo je osumnjičenik počinio:
 - a) Sam
 - b) S jednom osobom
 - c) S dvije osobe
 - d) S tri i više
- 9) Mjesto počinjenja kaznenog djela:
 - a) U mjestu boravišta
 - b) Izvan mjesta boravišta
- 10) Izrečena još neka posebna obveza uz izvansudsku nagodbu:
 - a) Da
 - b) Ne
- 11) Kazneno djelo prijavio:
 - a) Žrtva
 - b) Policija
 - c) Bolnica
 - d) Drugi

- 12) Posljedice kaznenog djela za žrtvu:
- a) Materijalne
 - b) Psihološke
 - c) Drugo_____

PODACI O OŠTEĆENIKU

- 1) Status i spol oštećenika:
- a) Fizička osoba M
 - b) Fizička osoba Ž
 - c) Pravna osoba
- 2) Odnos oštećenika i osumnjičenika:
- a) Od ranije poznat osumnjičeniku
 - b) Nije od ranije poznat osumnjičeniku
- 3) Dob oštećenika:
- a) 14-16 godina
 - b) 16-18 godina
 - c) 18-21 godina
 - d) 21-30 godina
 - e) 31-40 godina
 - f) 41-50 godina
 - g) 51-60 godina
 - h) 61-

POSREDOVANJE U SLUŽBI ZA IZVANSUDSKU NAGODBU

- 1) Dobrovoljno sudjelovanje osumnjičenika:
- a) Da
 - b) Ne
- 2) Dobrovoljno sudjelovanje oštećenika:
- a) Da
 - b) Ne
- 3) Broj susreta/ razgovora s osumnjičenikom prije zajedničkog susreta:
- a) Jedan
 - b) Dva
 - c) Tri i više
- 4) Broj susreta/razgovora s oštećenikom prije zajedničkog susreta:
- a) Jedan
 - b) Dva
 - c) Tri i više
- 5) Postignut sporazum:
- a) Da
 - b) Ne

- 6) Razlozi zbog kojih nije došlo do sporazuma:
- a) Osumnjičenik ne prihvata zahtjeve oštećenika
 - b) Oštećenik ne vidi vlastiti interes u sklapanju sporazuma
 - c) Nije održan zajednički susret zbog nedolaska osumnjičenika ili oštećenika
 - d) Nešto drugo _____
- 7) Vrsta korištene metode u zajedničkom susretu:
- a) Standardna metoda
 - b) Metoda tandem
 - c) Metoda zrcala
 - d) Metoda miješanih parova
 - e) Pregovaranje oko uloga
 - f) Metoda poštar
 - g) Metoda vodeničko kolo
 - h) Metoda reflektirajući tim
 - i) Drugo
- 8) Način popravka ili nadoknade štete:
- a) Isprika
 - b) Isprika i materijalna naknada
 - c) Materijalna naknada
 - d) Isprika i povrat stvari
 - e) Isprika i rad/aktivnost
 - f) Isprika i simboličan dar
 - g) Nešto drugo _____
- 9) Proces izvansudske nagodbe izveden:
- a) uspješno
 - b) neuspješno
- 10) Trajanje uspješno provedenog procesa izvansudske nagodbe:
- a) <1 mjesec
 - b) 1-3 mjeseca
 - c) 3-6 mjeseca
 - d) >6 mjeseci
- 11) Trajanje neuspješno provedenog procesa izvansudske nagodbe:
- a) <1 mjesec
 - b) 1-3 mjeseca
 - c) 3-6 mjeseca
 - d) >6 mjeseci
- 12) Razlozi zbog kojih je neuspješan proces izvansudske nagodbe:
- a) Nemogućnost dogovora/sporazuma kod zajedničkog susreta
 - b) Dogovoreni sporazum nije izvršen
 - c) Nešto drugo _____
- 13) Odluka državnog odvjetništva

- a) Nepokretanje kaznenog postupka
- b) Pokretanje kaznenog postupka

14) Recidivizam nakon procesa izvansudske nagodbe

- a) Da
- b) Ne

15) Evidencija počinitelja u CZSS nakon procesa izvansudske nagodbe:

- a) Da
- b) Ne